

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎี และความรู้ที่เกี่ยวข้อง

การเปรียบเทียบทักษะการเล่นไวโอลินและเจตคติต่อการเรียนไวโอลินของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบบทบาทสมมติและวิธีการสอนแบบสาธิต ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. การสอนแบบบทบาทสมมติ
2. การสอนแบบสาธิต
3. ความรู้เกี่ยวกับทักษะ
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ
5. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

#### การสอนแบบบทบาทสมมติ

##### 1. ความหมายของบทบาทสมมติ

การแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมการสอนวิชาต่างๆ โดยใช้บทบาทสมมติขึ้นจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการสอนโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทนั้น แล้วแสดงพฤติกรรมไปตามความรู้สึก อารมณ์ และเจตคติ ของผู้แสดงที่มีต่อบทบาท การแสดงบทบาทสมมติถือว่าการเอื้อให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะความสามารถ เพราะการสร้างสถานการณ์สมมติและให้ผู้เรียนสวมบทบาทต่างๆ ในสถานการณ์ที่กำหนดไว้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการและแรงบันดาลใจที่จะนำทักษะต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาใช้ในการสื่อสาร การแสดงบทบาทสมมติในการเรียนการสอนเน้นความสัมพันธ์ผู้เกี่ยวข้องในสถานการณ์หนึ่งๆ และชี้ให้เห็นความสำคัญของการใช้คำที่ถูกต้องและเหมาะสม มีนักการศึกษาและผู้รู้หลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทสมมติไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

Taylor and Walford (1974, p.19 อ้างถึงใน รุ่งรัตน์ ไกรทอง, 2537, หน้า 56) ให้ความหมายว่าการแสดงบทบาทสมมติ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อฝึกว่าตนควรมีพฤติกรรมแบบใด จึงจะแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียน รู้ความต้องการที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัว ซึ่งได้แก่แรงจูงใจ การเข้าใจความสัมพันธ์ของตนเองต่อผู้อื่น ต่อสังคม

Shaftel and Shaftel (1967, p.83 อ้างถึงใน วราภรณ์ ปานทอง, 2548, หน้า 37) ให้ความหมายว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่จะฝึกฝนเพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมที่ควร ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ มีวิธีการแก้ปัญหาหลายด้านหลายทาง เช่น การอภิปราย การวิเคราะห์ปัญหาจากการแสดง แล้วเลือกบทบาทที่เหมาะสมและสรุปนำไปใช้

ทิศนา ขัมมณี (2539, หน้า 41) กล่าวว่า บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน โดยที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติ แบบบทบาทสมมติขึ้นมาให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งทั้งความรู้สึกและพฤติกรรมมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้

ดวงเดือน เทศวานิช (2533, หน้า 108) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า หมายถึงการแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น มาเทียบเคียงกับสถานการณ์ที่เป็นจริงตามที่ผู้แสดงบทบาทได้แสดงออกมา เพื่อให้ผู้ดูเข้าใจปัญหาอย่างดีแล้วนำมาอภิปรายได้ถูกต้อง

สุทิน บุญชูวงศ์ (2535, หน้า 67) กล่าวว่า บทบาทสมมติ คือ การกำหนดบทบาทจากความเป็นจริงใช้เป็นเครื่องมือการสอน โดยครูสร้างสถานการณ์ขึ้นมาให้นักเรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าจะเป็นการแสดงออกทั้งด้านความรู้ ความคิด และนำพฤติกรรมการแสดงออกของผู้แสดงมาใช้เป็นพื้นฐานการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจกับนักเรียนในเรื่องความรู้สึกพฤติกรรมและปัญหาต่างๆ อย่างเหมาะสม

สมาน ลอยฟ้า (2544, หน้า 61) กล่าวว่า บทบาทสมมติเป็นขบวนการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมใหม่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากปกติ เพื่อการแสดงบทบาทสมมติ โดยผู้แสดงไม่ได้เล่นในบทบาทที่แท้จริงของตน

สนั่น มีขันหมาก (2537, หน้า 280) กล่าวว่า บทบาทสมมติ เป็นการแสดงออกของผู้เรียนตามเนื้อหาของสถานการณ์เรียน โดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้าเพื่อให้ผู้เรียนสัมผัสกับสิ่งที่เรียนรู้ใกล้เคียงความเป็นจริง ขณะแสดงมีการปรับปรุงแก้ไขให้สมจริงมากที่สุดแลมีความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองแล้วยังสามารถประสานงานกับกลุ่มแสดงของตนได้เป็นอย่างดี

จากความหมายของบทบาทสมมติที่กล่าวมาดังกล่าวพอสรุปได้ว่า บทบาทสมมติ หมายถึงการสวมบทบาทของผู้เรียนตามสถานการณ์ที่กำหนด ไม่มีการซ้อมล่วงหน้า ผู้แสดงได้

แสดงออกทางความคิด ตามพฤติกรรมของตนเองตามธรรมชาติที่คิดว่าควรเป็น พฤติกรรมต่างๆ จะนำมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้ และนำมาปรับพฤติกรรมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

## 2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสมมุติ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, 1977 อ้างถึงใน ธรรมยา แดงอุไร, 2548, หน้า 19) เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอย่างลึกซึ้ง เขามีความคิดว่าการเรียนรู้ทางสังคมเป็นการเรียนรู้จากการสังเกต (bservation) การเลียนแบบ (imitation) และการเอาอย่างแบบ (modeling) แบบดูรา มีความคิดแตกต่างจาก สกินเนอร์ ตรงที่เน้นว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องมีการเสริมแรง (reinforcement) คือ ไม่จำเป็นต้องมีรางวัล และการลงโทษ ความสำคัญของการเรียนรู้คือ กระบวนการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่นหรือพิจารณาเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ กฎเกณฑ์การตัดสินใจนี้เกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม กระบวนการเรียนรู้ด้วยการสังเกตของแบบดูรามุ่งประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

(1) กระบวนการใส่ใจ (attentional process) บุคคลจะไม่เกิดการเรียนรู้ หากขาดความใส่ใจ และขาดการรับรู้พฤติกรรมที่แม่แบบแสดงออก สิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการนี้คือ ลักษณะของแม่แบบ แม่แบบที่มีความเด่นชัด จดจำได้ง่าย มีความดึงดูดใจสูง มีความซับซ้อนของพฤติกรรมน้อย จะมีโอกาสทำให้ผู้สังเกตจำได้ง่ายลักษณะของผู้สังเกต กระบวนการนี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในด้านการสังเกต การรับรู้รวบรวม และตีความจากพฤติกรรมของแม่แบบ รวมทั้งการเอาใจใส่แม่แบบนั้น

(2) กระบวนการเก็บจำ (retentional process) การเรียนรู้โดยการสังเกต บุคคลไม่สามารถจะเรียนรู้ได้มาก ถ้าปราศจากการจดจำ เพราะกระบวนการนี้เป็นการรวบรวมรูปแบบของพฤติกรรมแม่แบบที่สังเกตแต่ละครั้ง แล้วนำมาวางรูปแบบของพฤติกรรมที่เด่นชัดในรูปสัญลักษณ์ (symbolic coding) ที่จะช่วยให้จำพฤติกรรมแม่แบบได้แม้จะเห็นแม่แบบในระยะเวลาสั้นๆ ก็ตาม การเก็บจำกระทำได้ 2 ลักษณะคือ มโนภาพ (imaginal coding) หรือภาษา (verbal coding) การเก็บจำในรูปมโนภาพจะง่าย เมื่อแม่แบบแสดงให้เห็นบ่อยๆ ส่วนการเก็บจำในรูปภาษาพัฒนาหลังจากการมีมโนภาพและช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

(3) กระบวนการแสดงออก (motor reproductional process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตคัดแปลงสัญลักษณ์จากการเก็บจำมาเป็นการกระทำที่เหมาะสม ด้วยการใช้กลไกทางความคิดแต่ผู้สังเกตจะแสดงพฤติกรรมได้ครบถ้วนตามที่เขาสังเกตหรือไม่ ขึ้นอยู่กับระดับความคิดและความซับซ้อนของพฤติกรรม

(4) กระบวนการจูงใจ (motivational process) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้มา กับการกระทำ เพราะในชีวิตจริงของบุคคล ไม่

สามารถจะกระทำตามแม่แบบได้ทั้งหมด บุคคลจึงเลือกที่จะกระทำตามแม่แบบเมื่อการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลดีตอบแทนมากกว่าพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสีย ผู้สังเกตประเมินคุณค่าของพฤติกรรมของแม่แบบ โดยการรับเอาสิ่งที่ตนพึงพอใจไว้และไม่ยอมรับสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย

องค์ประกอบของกิจกรรมบทบาทสมมุติกิจกรรมบทบาทสมมุติ มีองค์ประกอบ 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ

(1) สถานการณ์ เป็นส่วนสำคัญที่กำหนดขึ้นให้ผู้แสดงบทบาทได้ใช้วิจารณญาณ ปฏิภาณไหวพริบ และรู้จักหาเหตุผลในทางแก้ไขสถานการณ์ให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นสถานการณ์ในกิจกรรมบทบาทสมมุติที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้พัฒนาไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ มีทั้งครูเป็นผู้กำหนดให้เลย และนักเรียนสามารถเลือกสถานการณ์ด้วยตนเอง

(2) บทบาทของตัวละคร เป็นส่วนประกอบที่แต่ละคนในกลุ่มจะได้รับ ซึ่งจะแตกต่างกันไปผู้เล่นทุกคนจะต้องช่วยกันดำเนินกิจกรรมในสถานการณ์นั้นๆ และในขณะเดียวกันจะต้องรับผิดชอบบทบาทของตนเอง เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปในทางที่พึงประสงค์

(3) บทสนทนาและสำนวนการพูด ผู้แสดงบทบาทสมมุติ ผู้แสดงบทบาทสมมุติ ต้องใช้สำนวนการพูดที่เหมาะสมกับบทบาทและสถานการณ์ เพื่อให้เกิดความสมจริงเหมือนเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น บทบาทเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ มีสำนวนที่สุภาพ อ่อนโยน ใช้ภาษาที่เป็นทางการหรือกึ่งทางการ ส่วนบทบาทของโจรใช้สำนวนที่ไม่สุภาพ ห้วนสั้น และแสดงออกถึงความก้าวร้าว เป็นต้น

นิรัญ โครตรศรี (2544, หน้า 5) กล่าวว่า ประเภทของกิจกรรมบทบาทสมมุติและการประยุกต์ใช้ กิจกรรมบทบาทสมมุติ จำแนกออกได้ 3 ประเภท ดังนี้

(1) กิจกรรมบทบาทสมมุติที่ผู้ดำเนินการเป็นผู้กำหนดขอบข่ายทั้งหมด (controlled role play) กิจกรรมประเภทนี้ผู้ดำเนินการเป็นผู้กำหนดขอบข่ายทั้งหมด คือ สถานการณ์ ตัวละครและสำนวนการพูด มีการเตรียมการล่วงหน้าให้ผู้แสดงบทบาทสมมุติได้ซ้อมบทสนทนา เตรียมเสื้อผ้าและสถานที่ให้สมจริงมากที่สุด ซึ่งจะทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปได้อย่างราบรื่น กิจกรรมบทบาทสมมุติประเภทนี้เหมาะสำหรับผู้แสดงบทบาทสมมุติที่มีความรู้และความสามารถทางภาษาต่ำ ยังไม่คุ้นเคยกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการสนทนาที่ต้องใช้ความรู้ทางภาษาค่อนข้างมาก เหมาะสำหรับการเตรียมผู้แสดงบทบาทสมมุติในระยะเริ่มต้น

(2) กิจกรรมบทบาทสมมุติที่กำหนดขอบข่ายให้ครึ่งหนึ่ง (semi controlled role play) มีลักษณะคล้ายกันกับกิจกรรมบทบาทสมมุติประเภทแรก คือ ผู้ดำเนินการกำหนดสถานการณ์และตัวละครให้ แต่ผู้แสดงบทบาทสมมุติต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับศัพท์และไวยากรณ์ ตลอดจนประสบการณ์เดิมในชีวิตประจำวันในการสร้างบทสนทนา ดังนั้นต้องมีความระมัดระวังในการใช้

คำศัพท์ ไวยากรณ์และสำนวนการพูดที่เหมาะสม ผู้แสดงบทบาทสมมุติจะมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมมากขึ้น ทำให้ภูมิใจในการแสดง

(3) กิจกรรมบทบาทสมมุติที่กำหนดให้แสดงโดยเสรี (free conversation role play) เป็นกิจกรรมที่ผู้แสดงบทบาทสมมุติไม่มีเวลาในการเตรียมการหรือซักซ้อมล่วงหน้า ต้องแสดงทันทีที่ได้รับบทบาทสมมุติประเภทนี้ เหมาะสำหรับผู้แสดงบทบาทสมมุติที่มีความรู้ทางภาษาค่อนข้างดี และมีความคุ้นเคยกับกิจกรรมประเภทนี้บ้างแล้ว

ในส่วนของกรนำกิจกรรมบทบาทสมมุติไปประยุกต์ใช้ จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยพบว่า มีผู้นำกิจกรรมบทบาทสมมุติไปประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลายขอยกตัวอย่างบางกิจกรรม ดังนี้

(1) วิธีกำหนดชื่อ กิจกรรมบทบาทสมมุติประเภทนี้จะให้ผู้แสดงบทบาทสมมุติแต่ละคนรู้เพียงชื่อของตัวละครที่ตนได้รับบทบาทเท่านั้น ให้โอกาสแก่ผู้ร่วมกิจกรรม เริ่มต้นด้วยจินตนาการที่อยู่บ่อย ไม่บอกจุดประสงค์ของการสนทนา มีโครงสร้างที่ไม่แน่นอน

(2) วิธีกำหนดจุดประสงค์ที่สวนทางกัน (cross purposes) กิจกรรมบทบาทสมมุติกำหนดให้ผู้แสดงบทบาทสมมุติได้รับบทบาททั่วไปของคนอื่นๆ แต่จะมีคำสั่งพิเศษเฉพาะของแต่ละคนที่คนอื่นไม่รู้ กิจกรรมจึงให้แนวทาง จินตนาการและจุดประสงค์ของกิจกรรมให้แก่ผู้แสดงบทบาทสมมุติมากพอที่จะสนทนาได้ ซึ่งจะง่ายและมีชีวิตชีวามากกว่ากิจกรรมวิธีกำหนดชื่อ

(3) วิธีสมมุติให้เป็นตัวละครที่ผู้แสดงบทบาทสมมุติรู้จัก ผู้แสดงบทบาทสมมุติได้แสดงเป็นตัวละครที่ตนเองชอบหรือรู้จักเป็นอย่างดี จึงเป็นการจินตนาการสำเร็จรูปที่มีความสมบูรณ์พร้อมให้กับผู้แสดงบทบาทสมมุติ แต่มีการดัดแปลงจุดประสงค์ใหม่ที่แตกต่างไปจากผู้แสดงบทบาทสมมุติเคยรู้มา

(4) วิธีแสดงบทบาทสมมุติที่ผู้แสดงมีส่วนร่วมมากขึ้นหากมีเวลาอาจเขียนเรื่องประกอบเพื่อใช้เป็นภูมิหลังและบทบาทต่างๆ ที่ทำให้ต้องมีการอภิปรายทั้งชั้นหรือกลุ่ม ซึ่งมีโอกาสได้ศึกษามากขึ้น ตั้งแต่ขั้นเตรียมความคิดและตัวภาษา ขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมุติตลอดจนขั้นติดตามผล

ทิสนา แจมมณี (2539, หน้า 44-47) กล่าวถึงกระบวนการในการใช้บทบาทสมมุติว่า บทบาทสมมุติแบบเตรียมบทพร้อมไว้แล้ว และแบบไม่ได้เตรียมบทไว้ มีขั้นตอนคล้ายคลึงกัน ดังนี้

(1) ขั้นเตรียมการแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

(1.1) การแจกแจงและกำหนดขอบเขตของปัญหา ครูต้องวิเคราะห์แยกแยะสถานการณ์ว่าจะอะไรคือปัญหา หรือจุดที่ต้องการชี้ให้ผู้เรียนเห็นและเรียนเพื่อความเข้าใจ กำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะสอน

(1.2) เมื่อได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว ครูต้องกำหนดสถานการณ์สมมติที่ง่ายและชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมติที่จะให้นักเรียนแสดง

(2) ชั้นแสดงแบ่งออกเป็น 6 ตอน คือ

(2.1) การอุ่นเครื่องเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ ตรงกับเรื่องที่จะเรียน ครูอาจเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติให้นักเรียนฟัง จะเป็นไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและสภาพการณ์ที่ตั้งไว้

(2.2) การเลือกตัวผู้แสดง อาจเลือกบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับบทบาทเพื่อการแสดงจะได้ไม่เคอะเขิน หรือบุคคลที่มีลักษณะตรงกันข้ามก็ได้ ดังนั้นการเลือกตัวผู้แสดงจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดงและการสอนเป็นสำคัญ

(2.3) การจัดฉากแสดง เป็นการสมมติสถานที่ขึ้นมาเพื่อให้การแสดงดูใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง หรืออาจจะเป็นการจัดเพียงเก้าอี้โต๊ะเพียงตัวเดียวก็ได้

(2.4) การเตรียมผู้สังเกตการณ์ การใช้บทบาทสมมติในการเรียนนั้น ช่วยให้การเรียนสนุกสนานมีชีวิตชีวาที่จริง แต่ครูต้องไม่ลืมว่าการเรียนนี้มีใช้เพื่อความสนุกอย่างเดียว ครูควรช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ ดังนั้นการเตรียมผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่เช่นนั้นการอภิปรายและการวิเคราะห์หลังการแสดงนั้นจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

(2.5) การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง การที่ผู้เรียนจะแสดงบทบาทสมมติให้เป็นไปอย่างธรรมชาติมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้แสดง ถ้าผู้แสดงมีความสบายใจ การแสดงก็จะเป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้นครูจำเป็นต้องช่วยขจัดความตื่นเต้นประหม่า และความวิตกกังวลของผู้แสดงออกไปด้วยวิธีต่างๆ

(2.6) การแสดง เมื่อผู้แสดงและผู้ชมพร้อมแล้ว ผู้แสดงก็เริ่มแสดงได้ การแสดงนี้ควรเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการขัดกลางคัน นอกจากในกรณีผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ครูหรือผู้กำกับการแสดงอาจเข้าไปช่วยได้ตามโอกาส

(3) การตัดบท เมื่อผู้แสดงได้แสดงไปเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ครูหรือผู้กำกับการแสดงควรตัดบทหรือหยุดการแสดง ไม่ควรปล่อยให้การแสดงเย็นเยื่อไปจะทำให้เสียเวลาและผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบททำได้ในกรณีต่อไปนี้

(3.1) เมื่อการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอแก่กลุ่มที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้

(3.2) กลุ่มพอจะเดาได้ว่าเรื่องราวจะเป็นอย่างไร ถ้ามีการแสดงต่อไป

(3.3) ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้

(3.4) การแสดงจบเรื่อง

(3) ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงการวิเคราะห์การแสดงมักเป็นไปในรูปการอภิปรายร่วมกันระหว่าง ผู้แสดง ผู้ชม หรือผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายจะเป็นไปในรูปใดนั้น มักจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียน บางครั้งอาจจะมีการให้ผู้แสดงได้เปิดเผยความรู้สึก และเสนอความเห็นก่อน แล้วจึงให้ผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์เสนอความคิดเห็น การอภิปรายนี้จะต้องเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา และเน้นที่เหตุผลของการแสดงออกและพฤติกรรมที่บทแสดงออก โดยปกติการอภิปรายจะไม่มุ่งว่าใครแสดงดีหรือไม่ดีอย่างไรนอกจากวัตถุประสงค์ของการแสดงออก คือ การฝึกทักษะการแสดงการเรียนรู้ทั้งหลายจะอยู่ตรงขั้นนี้เป็นสำคัญ ครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและหาคำตอบโดยอาจใช้วิธีการตั้งคำถามช่วย

(4) ชั้นแสดงเพิ่มเติมหลักจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง กลุ่มอาจจะเสนอแนะแนวความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจ หรือหากการแสดงครั้งแรกได้ผล ไม่เป็นที่น่าพอใจ ครูอาจจะให้มีการแสดงซ้ำหรือเพิ่มเติมได้เพื่อผลอีกครึ่งหนึ่ง หากการแสดงใหม่นี้ไม่จำเป็นครูสามารถข้ามไปขั้นที่ 5 ได้เลย

(5) ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปหลักการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดง ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายทุกๆ ไป ซึ่งโดยมากจะเป็นการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องให้กันและกันฟังการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวความคิดกว้างขวางขึ้น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้น เกี่ยวข้องกับความเป็นจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะหาข้อสรุป หรือได้แนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้ดี

วิลเลียม ซีลิตซ์ (2522, หน้า 27-29) ได้เสนอแนะการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

(1) การแสดงบทบาทสมมตินั้น ควรให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ไม่ควรใช้เพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว

(2) ในการแสดงบทบาทสมมติ ไม่ควรกำหนดเวลานั่นอนตายตัวลงไป

(3) เรื่องที่นำมาไม่ควรเป็นเรื่องที่ยากเกินไป ควรเป็นเรื่องที่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากอภิปรายเมื่อแสดงจบแล้ว

(4) การแสดงบทบาทสมมติ จะได้ผลเต็มที่เมื่อนำมาใช้ติดต่อกันพอสมควร ไม่ใช่เป็นเพียงการค้นการเรียนรู้เพียงครั้งหรือ สองครั้ง เพื่อแก้ความเบื่อหน่ายของผู้เรียนเท่านั้น

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524, หน้า 146) กล่าวถึงลักษณะการแสดงบทบาทสมมติในการเรียนการสอนแบ่งได้ 2 วิธี

(1) กำหนดสถานการณ์และแนวการแสดงไว้ แต่ผู้แสดงยังมีโอกาสโต้ตอบในสถานการณ์ด้วยตนเอง เช่น สถานการณ์ที่กำหนดอคติ หรือความลำเอียงบางอย่างไว้

(2) กำหนดสถานการณ์ไว้แต่เปิดโอกาสให้ผู้แสดงโต้ตอบในสถานการณ์ด้วยตนเองอย่างมีอิสระมากกว่า เพราะไม่ให้แนวทางไว้ว่าควรแสดงไปในทางบวกหรือทางลบ ได้แก่ สถานการณ์ที่ระบุแต่สิ่งแวดล้อม ไม่กำหนดเจตคติที่ผู้แสดงพึงมี

ชาญชัย ศรีไสยเพชร (2525, หน้า 44) กล่าวถึงวิธีการใช้บทบาทสมมติว่ามี 2 วิธี

(1) การใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม คือ การใช้บทบาทสมมติเข้ามาช่วยในการสอนโดยผู้ที่สอนเตรียมบทมาล่วงหน้าให้ผู้เรียนดำเนินการไปตามบท หรือขั้นตอนที่เตรียมมา

(2) การใช้บทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ คือการใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือช่วยการสอนตามวาระและโอกาสอันวช ครูหรือนักเรียนไม่ได้เตรียมบทมาล่วงหน้า

สุจิตรา บัวคำภา (2525, หน้า 20) ได้กล่าวถึงการนำเอาบทบาทสมมติมาใช้ในการเรียนการสอนว่า ส่วนใหญ่มี 2 วิธี

(1) การใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม หมายถึง ผู้สอนได้เตรียมบทไว้ล่วงหน้า ผู้แสดงอาจแสดงตามบทบ้าง คิดบทบาทขึ้นแสดงเองบ้าง แต่ต้องตรงกับเนื้อเรื่องที่กำหนด

(2) การใช้บทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ หมายถึง ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมมาก่อน เมื่อเรียนถึงเรื่องใด ตอนใด ก็ออกมาแสดงได้ทันทีโดยแสดงไปตามความรู้สึกนึกคิดของตนเองจากขั้นตอนการแสดงบทบาทสมมติจะเห็นว่าเป็นวิธีการที่เป็นประโยชน์ในด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แสดงออกตามความรู้สึกของตนเอง การพูดและการแสดงออกทางพฤติกรรมตัวละครจะพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถเลือกพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากเดิมซึ่งเป็นการตัดสินใจในการกระทำใหม่ที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้องดีงาม

ทิสนา เขมมณี (2519, หน้า 42-43) กล่าวว่าบทบาทสมมติเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการสอนได้มากซึ่งบทบาทสมมติมีประโยชน์ ดังนี้

(1) ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทเข้าใจตนเองได้ดียิ่งขึ้น เมื่อผู้แสดงได้มีโอกาสแสดงออกในสภาวะการณ์ที่สมมติขึ้น และเข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้นว่า ตนเองมีความสามารถแสดงออกทั้งทางด้านวาจา และท่าทางมากขึ้นเพียงใดตนเองมีความกล้า มีความเชื่อมั่นความสามารถทางการใช้ภาษา การแก้ปัญหา การตัดสินใจเพียงใดเมื่อทราบแล้วจะได้ปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น

(2) ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทมีความเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น บุคคลบางคนอาจจะไม่มีโอกาสได้แสดงออกต่อหน้าผู้อื่นเลย ไม่ว่าจะเป็นการพูด การแสดงละครได้วาที หรือการแสดงออกในรูปแบบใด การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงสั้นๆ ที่ทุกคนพอจะทำได้โดยไม่



ยากนัก เมื่อมีโอกาสแสดงออกจะทำให้รู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นจะแสดงออกต่อไปทั้งทางด้านวาจา และท่าทาง

(3) ช่วยให้ผู้แสดงบทบาท เข้าใจบุคคลอื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วยดียิ่งขึ้น โดยปกติแล้วบุคคลก็มักแสดงบทบาทตามสภาพการณ์ที่เป็นจริงตามธรรมชาติ แต่เมื่อต้องสวมบทบาทของผู้อื่น จะทำให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร ตัดสินใจอย่างไร ทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นดียิ่งขึ้น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักผ่อนหนักเป็นเบา เมื่อต้องคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางตนในสังคมดีขึ้น

(4) การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้คนในกลุ่มเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเอง มีความสามัคคีปรองดอง การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงเป็นการเล่นร่วมกันจึงต้องช่วยเหลือกันวางแผน จัดฉาก สถานที่ กำหนดตัวแสดงร่วมกัน

(5) ช่วยให้ผู้แสดงบทบาทเข้าใจสภาพการณ์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น การแสดงบทบาทสมมติมักจะกำหนดสภาพการณ์ต่างๆ ขึ้น ในชีวิตจริงคนเราอาจไม่สบายใจกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง แต่เมื่อสวมบทบาทที่สมมติขึ้น ต้องแก้ปัญหา และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จะช่วยให้เข้าใจสภาพการณ์นั้นๆ ดียิ่งขึ้น

(6) ช่วยให้ผู้แสดงมีทักษะในการแก้ปัญหาและตัดสินใจดีขึ้น บทบาทส่วนใหญ่ มักมีปัญหาหรือเหตุการณ์ขัดแย้งแฝงอยู่ ผู้แสดงบทบาทจะต้องใช้ความคิด ใช้วิจารณญาณและไหวพริบต่างๆ แก้ปัญหาให้คลี่คลายลงไป การแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจ ก็มีหลายอย่างต่างๆ กัน ผู้แสดงกลุ่มหนึ่งมีวิธีการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจอย่างหนึ่ง แต่ในสภาพเดียวกันผู้แสดงอีกกลุ่ม อาจมีวิธีการแก้ปัญหาและตัดสินใจอีกอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้แสดงได้มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาและตัดสินใจหลายๆ วิธีนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง

(7) ช่วยปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญๆ ให้กับผู้แสดง สภาพการณ์ที่กำหนดขึ้นให้แสดงบทบาทนั้นมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการขัดแย้งในเรื่องค่านิยม และคุณธรรมต่างๆ การแสดงบทบาทจะช่วยให้ผู้แสดงได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเอง จากการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ หลังจากการแสดงแล้วมักมีการอภิปรายประเมินผลการแสดง วิเคราะห์ปัญหาการตัดสินใจ กิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจค่านิยมต่างๆ มากขึ้น

(8) ช่วยให้เห็นเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น ตามปกติแล้วการที่มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมานั้น มักมีสาเหตุหรือแรงผลักดันอย่างใดอย่างหนึ่ง การที่ผู้แสดงสวมบทบาทที่ตนเองต้องตกอยู่ในสภาพการณ์ที่กำหนดให้ ต้องใช้วาจา การแสดงท่าทาง และการตัดสินใจ จะทำให้เข้าใจในพฤติกรรมมนุษย์ดีขึ้น เมื่อเข้าใจแล้วก็สามารถให้อภัยในความพลั้งพลาดของบุคคลอื่น ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ดียิ่งขึ้น

(9) ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันในหลายๆ กรณีมนุษย์เรามีความคิด ความรู้สึกเจ็บที่เก็บไว้ในใจ ไม่อาจแสดงออกได้ การแสดงบทบาทจะช่วยให้ผู้แสดงได้ระบายความ ในใจออกมา ทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการการแสดงบทบาทรับรู้ได้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันครูจะ เข้าใจนักเรียนดีขึ้น นักเรียนก็จะมีใจในตัวครู และระหว่างนักเรียนด้วยกันก็จะเข้าใจดี ยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้แสดงมีทัศนคติ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น และพยายามปรับให้ดีขึ้น ช่วย ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

(10) การแสดงบทบาทสมมติช่วยให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ เกิดความ สนุกสนานเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ การแสดงบทบาทสมมติผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้แสดงออกทางวาจา ท่าทาง ความคิด ทำให้การเรียนมีชีวิตชีวาทำให้ผู้แสดงสวมบทบาทในชีวิตจริง ได้ดีขึ้น

พรรณพิศ วาณิชชักร (2528, หน้า 174, 196) กล่าวว่าการแสดงบทบาทสมมติใน แต่ละครั้ง ผู้สวมบทบาทได้เผชิญกับสถานการณ์ใหม่ เป็นการช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เปิดเผย ได้สัมผัสกับความรู้สึกรู้สึกของตนเอง เข้าใจตนเอง ได้มีการพัฒนาตนเองในทางที่ดีขึ้น รู้จัก ปรับพฤติกรรมเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ จากประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติพอสรุปได้ว่าการแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ช่วย ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดี ได้ แสดงออกทางความคิดอย่างเป็นธรรมชาติพฤติกรรมเหล่านั้นสามารถนำเอาอภิปรายเพื่อการเรียนรู้ ฝึกให้พบกับปัญหาจริงตามสภาพที่กำหนดผู้เรียนสามารถปรับพฤติกรรมของตนเองได้ดีขึ้น

ดวงเดือน เทพวานิช (2533, หน้า 111-113) กล่าวถึงข้อดี และข้อจำกัดการใช้บทบาท สมมติไว้ ดังนี้

#### ข้อดี

(1) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลายๆ ด้าน ที่สนองต่อหลักสูตรและปรัชญา การศึกษาศสมัยใหม่เป็นอย่างดี

(2) ช่วยให้ผู้เข้าใจว่าพฤติกรรมทุกพฤติกรรมมีสาเหตุ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียน ไม่ด่วน ตัดสินใจอะไรง่ายๆ ก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุและได้แนวทางแก้ปัญหาให้ตรงจุดอีกด้วย

(3) ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จัก เอาใจเขามาใส่ใจเรา

(4) ช่วยลดความตึงเครียดของผู้เรียน โดยให้นักเรียนได้ระบายความรู้สึกออกมา เป็นการช่วยผ่อนคลายความวิตกกังวลความตึงเครียดต่างๆ

(5) ช่วยให้ผู้สอนได้เรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน โดยผู้เรียนอาจเปิดเผยความต้องการของตนเองออกมาโดยไม่รู้ตัว

(6) ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเอง และเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น โดยใช้บทบาทสมมติ จะช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้นและพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง

(7) ช่วยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมตนเอง และหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสได้แสดง อภิปราย และวิเคราะห์ถึงค่านิยมของตน จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น

(8) ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้น การทำงานร่วมกันมักมีปัญหาขัดแย้งกัน การใช้บทบาทสมมติจะทำให้คนในกลุ่มเข้าใจกันและสามัคคีปรองดองกัน

(9) ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคม ทำให้การเรียนรู้ นั้นเป็นจริงและสนุกสนานยิ่งขึ้น

(10) ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ บทบาทสมมติจะมีสถานการณ์ขัดแย้งแฝงอยู่ ผู้แสดงต้องใช้เวลาพิจารณาและไหวพริบในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ

(11) ช่วยให้ผู้เรียนเห็นช่องทางที่จะนำความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติ

(12) ทำให้บทเรียนมีชีวิตชีวาผู้เรียนมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน

#### ข้อจำกัด

(1) การแสดงบทบาทอาจไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย โดยทำเพื่อความบันเทิงหรือเพื่อให้เป็นไปตามโครงการสอนเท่านั้น

(2) บางครั้งใช้เวลาในการแสดงมาก อาจทำให้การสอนไม่ทันตามแผน

(3) ถ้าผู้เรียนยังไม่กล้าแสดงออก จะทำให้เสียเวลาและการแสดงไม่สมบทบาท

(4) ถ้าผู้เรียนไม่เคยมีประสบการณ์หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น จะไม่สามารถแสดงบทบาทนั้นได้ตามจุดมุ่งหมาย

สุพิน บุญชูวงศ์ (2535, หน้า 67) กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของการแสดงบทบาทสมมติดังนี้

#### ข้อดี

(1) ส่งเสริมบทเรียนให้สนุกสนานเพลิดเพลิน

(2) ทำให้เข้าใจเรื่องราวรายละเอียดในเรื่องได้ดี

(3) ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม และมีความรับผิดชอบร่วมกัน

### ข้อจำกัด

การแสดงบทบาทสมมติบางครั้งใช้เวลานาน และครูต้องมีการเพิ่มขึ้นและบางครั้งต้องมีการฝึกซ้อมนิพนธ์

ดวงเดือน เทศวานิช (2533, หน้า 294) กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดบทบาทสมมติ ดังนี้

### ข้อดี

- (1) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสนใจ
- (2) เพื่อได้แนวทางแก้ปัญหาแท้จริง
- (3) ก่อให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเอง
- (4) การจัดและการวางแผนทำได้สะดวกไม่ยุ่งยาก

### ข้อจำกัด

- (1) ผู้แสดงบางคนไม่ชอบแสดง
- (2) ผู้แสดงไม่เข้าใจโครงเรื่อง ทำให้ไม่สามารถแสดงได้ตรงตามกำหนด
- (3) บางครั้งไม่อาจนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้
- (4) บางครั้งมีการกำหนดรายละเอียดของการแสดงมากไปจนผู้แสดงไม่สนุก

ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้บทบาทสมมติสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานไม่เบื่อการเรียน มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหา ปรับตัว เกิดความสามัคคี แต่บางครั้งใช้เวลานาน และบางคนไม่ชอบการแสดงจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและเสียเวลา

## การสอนแบบสาธิต

### 1. ความหมายแบบสาธิต (demonstration method)

วิธีสอนแบบสาธิต หมายถึง การที่ครูหรือนักเรียนคนใดคนหนึ่ง แสดงบางสิ่งบางอย่างให้นักเรียนดู หรือให้เพื่อนๆ ดูอาจเป็นการแสดงการใช้เครื่องมือแสดงให้เห็นกระบวนการวิธีการ กลวิธีหรือการทดลองที่มีอันตราย ซึ่งไม่เหมาะที่จะให้นักเรียนทำการทดลอง การสอนวิธีนี้ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถทำในสิ่งนั้นได้ถูกต้อง และยังเป็น การสอนให้นักเรียนได้ใช้ทักษะในการสังเกต และถือว่าเป็นการได้ประสบการณ์ตรงวิธีหนึ่ง วิธีสอนแบบสาธิต จึงเป็นการสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เพราะผู้สอนเป็นผู้วางแผน ดำเนินการ และลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมบ้างเล็กน้อย วิธีสอนแบบนี้จึงเหมาะสำหรับ จุดประสงค์ การสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นขั้นตอนการปฏิบัติ เช่น วิชาพลศึกษา ศิลปศึกษา อุตสาหกรรมศิลป์

วิชาในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นต้น ความมุ่งหมาย เพื่อแสดงให้ผู้เรียนได้เห็นขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง และสามารถปฏิบัติตามได้

(1) เมื่อใดจึงจะใช้การสอนแบบสาธิต

(1.1) เมื่อนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนสาธิตให้ผู้ดูเพื่อให้ผู้เรียนตั้งปัญหาและเกิดความอยากรู้ อยากเห็น อยากค้นหาคำตอบต่อไป

(1.2) เพื่อสร้างปัญหาให้ผู้เรียน

(1.3) เพื่อต้องการสร้างความเข้าใจในความคิดรวบยอด ความจริงหลักทฤษฎี โดยนักเรียน สามารถมองเห็นโดยตรง

(1.4) เมื่ออธิบายเครื่องมือวิทยาศาสตร์ส่วนไหนทำหน้าที่อะไร

(1.5) เมื่อเครื่องมือที่จะทำการทดลองมีราคาแพง หรือเกิดอันตรายได้ง่าย

(1.6) ควรคำนึงถึงฤดูกาล

(2) โอกาสในการใช้

(2.1) เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนให้มีความสนใจในบทเรียน

(2.2) ช่วยอธิบายเนื้อหาวิชาที่ยาก ต้องใช้เวลานานให้เข้าใจง่ายขึ้นและประหยัดเวลา

(2.3) เพื่อแสดงวิธีการหรือกลไกวิธีในการปฏิบัติงานซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด เช่น การทำกิจกรรม วิชาศิลปะ หัตถกรรม งานประดิษฐ์ นาฏศิลป์

(2.4) เพื่อช่วยสรุปบทเรียน

(2.5) เพื่อใช้ทบทวนบทเรียน

(2.6) เพื่อสร้างความเข้าใจความคิดรวบยอด ความจริง หลักทฤษฎี โดยนักเรียนมองเห็นได้โดยตรง เพื่อทดสอบหรือยืนยันการสังเกตในครั้งก่อนๆ ว่าผลเหมือนเดิมหรือไม่

ทิสนา เขมมณี (2543, หน้า 330) ได้กล่าวถึงไว้ว่า วิธีการสอนแบบสาธิต หมายถึง วิธีสอน โดยใช้การสาธิต คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ให้ผู้เรียนสังเกตดูแล้วให้ผู้เรียนซักถามอภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตการณ์สาธิต

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545, หน้า 42) ได้ให้ความหมาย วิธีสอนแบบสาธิต หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยการแสดงหรือกระทำให้ผู้เป็นตัวอย่างพร้อมๆ กับการบอก อธิบายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตกระบวนการขั้นตอน การสาธิตนั้นๆ แล้วให้ผู้เรียน

ซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสาธิต การจัดการเรียนรู้แบบนี้จึงเหมาะสมสำหรับการสอนที่ต้องการผู้เรียนเห็นขั้นตอนของการปฏิบัติ เช่น วิชาพลศึกษา นาฏศิลป์ ศิลปะศึกษา เป็นต้น

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 101) ได้ให้ความหมาย วิธีสอนแบบสาธิต หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อาจเป็นวิทยากรที่ผู้สอนเชิญมาแสดง หรือกระทำใ้ดูเป็นตัวอย่างพร้อมๆ กับการบอก อธิบาย เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตกระบวนการ ขั้นตอนการสาธิตนั้นๆ วิธีสอนแบบสาธิตจึงเป็นการยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง เพราะผู้สอนเป็นผู้วางแผนดำเนินการ และลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนอาจจะมีส่วนร่วมบ้างแต่ก็เพียงเล็กน้อย เช่น วิชาพลศึกษา ศิลปะศึกษา อุตสาหกรรมศิลป์ นาฏศิลป์ วิชาในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษา เป็นต้น

จากความหมาย วิธีสอนแบบสาธิตที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุป ได้ว่าวิธีสอนแบบสาธิต คือ กระบวนการที่ผู้สอน ใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนแสดง หรือกระทำใ้ดู เป็นตัวอย่างพร้อมๆ การออกอธิบาย เพื่อให้ผู้เรียนสังเกต แล้วให้ผู้เรียนซักถาม จากการสังเกต การสาธิต โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแสดงให้ผู้เรียน ได้เห็นขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง และสามารถปฏิบัติตามได้

## 2. ขั้นตอนวิธีสอนแบบสาธิต

ขั้นตอนการสอนแบบสาธิตตามที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ มีดังนี้การศึกษานานาวิธีสอน ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสอนวิธีสอนแบบสาธิต ดังนี้ครูต้องเตรียมบทเรียน และซ่อมการสาธิตมาเป็นอย่างดีก่อนสาธิตให้นักเรียนดู

(1) ครูต้องมีจุดประสงค์ที่แน่นอนสำหรับการสาธิตทุกครั้ง และพยายามให้บรรลุจุดประสงค์

(2) ครูต้องแสดงการสาธิตให้นักเรียนเห็นอย่างทั่วถึงกันทั้งชั้น

(3) ครูต้องใช้เครื่องมือที่เหมาะสม ถูกต้องกับวิชานั้นๆ

(4) ต้องสาธิตเกี่ยวกับบทเรียน

## 3. ประเภทของการสาธิต

### แบบที่ 1

(1) สาธิตใ้ดูทั้งชั้น การสาธิตใ้ดูทั้งชั้นผู้สอนจะต้องระวังให้ทุกคนมองเห็น และเข้าใจการสาธิตในแต่ละครั้ง อย่างไรก็ตามการสาธิตใ้ดูทั้งชั้นย่อมมีผู้เรียนบางคนไม่เข้าใจดีพอเนื่องจากบางคนมีพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์แตกต่างกัน

(2) การสาธิตให้ดูเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่ เมื่อมีผู้เรียนจำนวนหนึ่ง เรียนไม่เข้าใจดีพอ จึงจำเป็นต้องสาธิตให้ดูใหม่เป็นกลุ่มเล็ก ในแต่ละชั้นเรียนอาจมีผู้เรียนได้เร็วมาก ปานกลาง หรือช้าไปบ้าง การสาธิตให้ดูเป็นหมู่ เฉพาะที่มีความรู้ใกล้เคียงกันจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนแต่ละหมู่ทำงานอย่างเต็มความสามารถของตน

(3) การสาธิตให้ดูเป็นรายบุคคล เมื่อผู้สอนสาธิตให้ดูเป็นหมู่เป็นกลุ่มแต่ผู้เรียนบางคนไม่อาจจะเข้าใจการสาธิตทั้งชั้นหรือเป็นกลุ่มได้ หรือผู้เรียนบางคนไม่ได้เข้าร่วม ผู้สอนจึงต้องสาธิตให้ดูเป็นรายบุคคล

## แบบที่ 2

- (1) ครูแสดงการสาธิตคนเดียว (teacher-demonstration)
- (2) ครูและนักเรียนช่วยกันแสดงสาธิต (teacher-student-demonstration)
- (3) กลุ่มนักเรียนล้วนเป็นผู้สาธิต (student group demonstration)
- (4) นักเรียนคนเดียวเป็นผู้สาธิต (individual student demonstration)
- (5) วิทยากรเป็นผู้สาธิต (guest demonstration)

## 4. ขั้นตอนการสอน

### 4.1 ขั้นเตรียมการสอน

4.1.1 กำหนดจุดประสงค์ในการสาธิตให้ชัดเจน

4.1.2 จัดลำดับเนื้อหาตามขั้นตอนให้เหมาะสม

4.1.3 เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งที่จะให้นักเรียนปฏิบัติ ตลอดจน

คำถามที่จะใช้ให้รอบคอบ

4.1.4 เตรียมสื่อการเรียนการสอนและเอกสารประกอบให้พร้อม

4.1.5 กำหนดเวลาในการสาธิตให้พอเหมาะ

4.1.6 กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน

4.1.7 เตรียมสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนมองเห็นการสาธิตให้

ทั่วถึง

4.1.8 ทดลองสาธิตเพื่อให้แน่ใจว่าไม่เกิดการติดขัด

### 5. ขั้นตอนการสาธิต

5.1 บอกจุดประสงค์การสาธิตให้นักเรียนทราบ

5.2 บอกกิจกรรมที่นักเรียนจะต้องปฏิบัติ เช่น นักเรียนจะต้องจดบันทึก สังเกต

กระบวนการ สรุปขั้นตอน ตอบคำถาม เป็นต้น

5.3 ดำเนินการสาธิตตามลำดับขั้นตอนที่เตรียมไว้ ประกอบกับอธิบายตัวอย่างชัดเจน

## 6. ขั้นสรุปและประเมินผล

6.1 ผู้สอนเป็นผู้สรุปความสำคัญ ขั้นตอนของสิ่งที่สาธิตนั้นด้วยตนเอง

6.2 ให้ผู้เรียนเป็นผู้สรุป เพื่อประเมินว่าผู้เรียนมีความเข้าใจในบทเรียนนั้นๆ มากน้อยเพียงใด

6.3 ผู้สอนอาจใช้วิธีการต่างๆ เพื่อประเมินว่าผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่อง ขั้นตอนการสาธิตมากน้อยเพียงใด เช่น ให้ตอบคำถาม ให้เขียนรายงาน ให้แสดงสาธิตให้ดู ฯลฯ

6.4 ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามหรือแสดงความคิดเห็นภายหลังจากการสาธิตแล้ว

ทิสนา เขมมณี (2543, หน้า 330-332) ได้กล่าวถึง วิธีสอนโดยใช้การสาธิต เทคนิคต่างๆ ในการใช้วิธีสอนโดยใช้การสาธิตให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

(1) การเตรียมการ ผู้สอนจำเป็นต้องมีการเตรียมตัวพอสมควร เพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างสะดวกและราบรื่น การเตรียมตัวที่สำคัญของผู้สอนควรมีการซ้อมการสาธิตก่อน เพื่อจะได้เห็นปัญหา และเตรียมแก้ไขป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป จึงจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและสถานที่ที่จะใช้ในการสาธิต และจัดวางไว้อย่างเหมาะสม สะดวกแก่การใช้ นอกจากนี้ควรจัดเตรียมแบบสังเกตการณ์สาธิต และเตรียมคำถาม หรือประเด็นที่จะให้ผู้เรียนได้ร่วมคิด และอภิปรายด้วย

(2) ก่อนการสาธิต ผู้สอนควรให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สาธิตแก่ผู้เรียนอย่างเพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจสิ่งที่สาธิตได้ดี โดยการใช้วิธีบรรยายหรือเตรียมเอกสารที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลำดับขั้นตอนให้ผู้เรียน หรือใช้สื่อ เช่น วิกิทัศน์ หรือผู้สอนอาจมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาเนื้อหาสาระที่จะสาธิตมาแล้วล่วงหน้า นอกจากนี้ควรให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต หรือจัดทำแบบสังเกตการณ์สาธิตให้ผู้เรียนใช้การสังเกต และผู้สอนอาจใช้เทคนิคการมอบหมายให้ผู้เรียนรายบุคคลสังเกตเป็นพิเศษ เฉพาะจุดเฉพาะประเด็น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนตั้งใจสังเกต และมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงการสาธิต ผู้สอนอาจใช้วิธีการบรรยายประกอบการสาธิต การสาธิตควรเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน ใช้เวลาอย่างเหมาะสม ไม่เร็วเกินไป ขณะสาธิตอาจใช้แผนภูมิกระดานดำหรือแผ่นใสประกอบและควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามหรือซักถามผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อกระตุ้นความคิด และความสนใจของผู้เรียน และในบางกรณีอาจให้ผู้เรียนบางคนมาช่วยในการสาธิตด้วยเทคนิคการสาธิตอีกเทคนิคหนึ่ง คือการใช้การสาธิตเทียบแทนการบรรยายประกอบการสาธิต และอาจมีการสาธิตซ้ำหากผู้เรียนยังไม่เกิดความเข้าใจชัดเจนนอกจากนั้นผู้สอน



อาจให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายแสดงการสาธิตด้วยก็ได้ ในการที่การสาธิตมีสิ่งที่จะเป็นอันตรายได้ ผู้สอนจะต้องสอนให้ผู้เรียนรู้ระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัย ควรเตรียมการป้องกัน และแก้ไขปัญหาไว้ ด้วยการอภิปรายสรุปการเรียนรู้ หลังจากการสาธิตแล้ว ผู้สอนควรให้ผู้เรียนรายงานสิ่งที่ได้สังเกตเห็นแลกเปลี่ยนกัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม ผู้สอนควรเตรียมคำถามไว้กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดด้วย ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดที่แต่ละคนได้รับจากการสาธิตของครูและร่วมกันสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545, หน้า 42-47) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสาธิต ดังนี้

(1) ขั้นเตรียมการสอน

(1.1) กำหนดจุดประสงค์ในการสาธิตให้ชัดเจน

(1.2) ศึกษาเนื้อหาในบทเรียนอย่างละเอียด

(1.3) จัดลำดับเนื้อหาตามขั้นตอนให้เหมาะสม

(1.4) เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ ตลอดจน

คำถามที่จะใช้ให้รอบคอบ

(1.5) เตรียมสื่อการเรียนการสอน และเอกสารให้พร้อม

(1.6) กำหนดเวลาในการสาธิตให้พอเหมาะ

(1.7) กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน

(1.8) เตรียมสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นการสาธิตได้

ทั่วถึง เพราะถ้าผู้เรียนมองไม่เห็น จะทำให้การเรียนการสอนชั่วโมงนั้น ไร้ความหมาย ผู้เรียนจะเกิดความเบื่อหน่าย

(1.9) ทดลองการสาธิต เพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่เกิดการติดขัด

(2) ขั้นสาธิต

(2.1) บอกจุดประสงค์การสาธิตให้ผู้เรียนทราบ และเรื่องราวที่จะสาธิตให้ผู้เรียนทราบ

(2.2) บอกกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติ เช่น ผู้เรียนจะต้องจดบันทึก สังเกตสรุปขั้นตอน ตอบคำถาม เป็นต้น

(2.3) ผู้สอนแนะนำสื่อการเรียนแต่ละอย่างให้ผู้เรียนทราบ

(2.4) ผู้สอนดำเนินการสาธิตตามลำดับขั้นตอน ที่เตรียมไว้อย่างช้าๆ เพื่อให้ผู้เรียนดูได้ทันประกอบการอธิบายอย่างชัดเจน

(2.5) ผู้สอนคอยสังเกตผู้เรียนในชั้นว่ามองเห็นทั่วถึงกันหรือไม่

### (3) ขั้นสรุป

(3.1) ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปผล จากที่เห็นตามลำดับขั้นต่างจากการสาธิต เพื่อประเมินว่าผู้เรียนมีความเข้าใจในการเรียนนั้นๆ มากน้อยเพียงใด

(3.2) สนทนา เพื่อให้ผู้เรียนพิจารณาขั้นตอนต่างๆ ว่าถูกต้องหรือไม่ จนเป็นที่ยอมรับร่วมกันของผู้เรียน

(3.3) ผู้สอนเป็นผู้สรุปความสำคัญ ขั้นตอนของสิ่งที่สาธิตนั้นด้วยตนเอง

(3.4) ผู้สอนให้ผู้เรียนจดลงในสมุดบันทึก ข้อความที่จดนี้จะต้องเป็นข้อความที่ผู้สอน และผู้เรียนช่วยกันจัดเกลาภาษาและเนื้อหาอย่างถูกต้องแล้ว

### (4) ขั้นวัดผล

(4.1) ให้ผู้เรียนคนใดคนหนึ่งออกมาสาธิตให้ดูถ้ามีเวลา

(4.2) ให้ผู้เรียนตอบแบบทดสอบที่ผู้สอนทำขึ้น และคาดหวังคำตอบนั้นเป็นพฤติกรรมที่บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ในตอนต้นแล้ว

(4.3) ผู้สอนอาจใช้วิธีการต่างๆ เพื่อประเมินว่าผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่อง ขั้นตอนการสาธิตมากน้อยเพียงใด เช่น ให้ตอบคำถาม ให้เขียนรายงาน ให้แสดงการสาธิตให้ดู ฯลฯ

(4.4) ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม หรือแสดงความคิดเห็นภายในหลังการสาธิตแล้ว

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 101-105) ได้กล่าวถึงขั้นตอนวิธีสอบแบบสาธิตประกอบไปด้วย

### (1) ขั้นเตรียมการสอน

(1.1) กำหนดจุดประสงค์ในการสาธิตให้ชัดเจน

(1.2) จัดลำดับเนื้อหาตามขั้นตอนให้เหมาะสม

(1.3) เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งที่จะให้นักเรียนปฏิบัติ ตลอดจนคำถามที่จะใช้ให้รอบคอบ

(1.4) เตรียมสื่อการเรียนการสอน และเอกสารประกอบให้พร้อม

(1.5) กำหนดเวลาในการสาธิตให้พอเหมาะ

(1.6) กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน

(1.7) เตรียมสภาพห้องเรียนให้เหมาะสม เพื่อให้ให้นักเรียนมองเห็นการสาธิตได้ทั่วถึง

(1.8) ทดลองสาธิต เพื่อให้แน่ใจว่าไม่เกิดกรติดขัด

## (2) ขั้นการสาธิต

(2.1) บอกจุดประสงค์การสาธิตให้นักเรียนทราบ

(2.2) บอกกิจกรรมที่นักเรียนจะต้องปฏิบัติ เช่น นักเรียนจะต้องจดบันทึกสังเกต กระบวนการสรุปขั้นตอน ตอบคำถาม เป็นต้น

(2.3) ดำเนินการสาธิตตามลำดับขั้นตอนที่เตรียมไว้ ประกอบกับการอธิบายอย่างชัดเจน

## (3) ขั้นสรุปประเมินผล

(3.1) ผู้สอนเป็นผู้สรุปความสำคัญ ขั้นตอนของสิ่งที่สาธิตนั้นด้วยตนเอง

(3.2) ให้ผู้เรียนเป็นผู้สรุป เพื่อประเมินผู้เรียนมีความเข้าใจในบทเรียนนั้นๆ มากน้อยเพียงใด

(3.3) ผู้สอนอาจใช้วิธีการต่างๆ เพื่อประเมินว่าผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่อง ขั้นตอนการสาธิตมากน้อยเพียงใด เช่น ให้ตอบคำถามให้เขียนรายงานแสดงการสาธิตให้ดู ฯลฯ

(3.4) ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม หรือแสดงความคิดเห็น ภายหลังการสาธิตแล้ว

## ความรู้เกี่ยวกับทักษะ

### 1. ความหมายของทักษะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 392) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงความชำนาญ จากความหมายนี้ทักษะจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการฝึกฝนอยู่เป็นประจำ จึงจะเกิดความชำนาญในการเรียน

วาสนา ประवालพฤษ์ (2523, หน้า 35) ได้ให้ความหมายของทักษะไว้ว่า คือ ความชำนาญ วิชาทักษะหรือเนื้อหาที่เป็นทักษะ หมายถึง วิชาที่ต้องสอนให้เกิดความชำนาญ สามารถนำไปใช้ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไวไม่ผิดพลาด วิชาเหล่านี้เปรียบเสมือนเครื่องมือเครื่องใช้ที่จะต้องฝึกใช้ให้เกิดความชำนาญจึงจะสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้ได้ดีมีประสิทธิภาพ ความชำนาญจะเกิดขึ้นได้ต้องฝึกปฏิบัติบ่อยๆ และทำมากๆ ก็จะเกิดความชำนาญเกิดทักษะขึ้น ทำนองเดียวกัน วิชาทักษะหรือเนื้อหาที่ประสงค์จะให้เกิดทักษะก็ต้องใช้วิธีสอน โดยฝึกให้ผู้เรียนทำมากๆ บ่อยๆ ครั้งจนเกิดความชำนาญขึ้น

ปราณี รามสูต (2528, หน้า 148) กล่าวว่า ทักษะ คือ กระบวนการของพฤติกรรมในการทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาความสามารถของบุคคลทำให้นักคนหนึ่งทำ

กิจกรรมได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ เช่น คนมีทักษะทางด้านการแต่งคำประพันธ์ หรือ บทร้อยกรอง ก็สามารถจะแต่งบทร้อยกรองได้อย่างรวดเร็วและไพเราะได้ใจความดีกว่าคนที่ไม่มี ทักษะในเรื่องนี้ คนที่มีทักษะเกี่ยวกับการพูดในที่ชุมชนจะสามารถพูดได้ทันทีที่ถูกร้องขอให้พูด คนที่มีทักษะทางด้านร้องเพลงก็มักจะร้องเพลงได้ไพเราะออกเสียงถูกต้อง และร้องได้ทุกโอกาสที่ ต้องการจะร้อง เป็นต้น

Garrison & Morgan (1972, p.640) กล่าวว่าทักษะปฏิบัติ คือ พฤติกรรมที่ทำให้ไปด้วย ความราบเรียบ ถูกต้อง รวดเร็ว และแม่นยำ ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาความสามารถของตน

## 2. ทักษะการเล่นไวโอลิน

Shinichi Suzuki (1899-1999) ท่านเป็นนักไวโอลิน นักดนตรีศึกษา นักจิตวิทยา และผู้ทรงคุณธรรม ซึ่งได้อุทิศเวลาทั้งชีวิตในการพัฒนาทฤษฎีการสอน โดยเรียกว่า การศึกษาแบบ พรสวรรค์ เป็นเวลามากกว่า 50 ปีมาแล้วที่ซุซูกิได้ค้นพบความจริงที่ว่า เด็กเล็กทั้งโลกไม่ว่าชาติใด สามารถเรียนรู้ภาษาประจำชาติตนเองได้อย่างง่ายมาก ท่านจึงใช้แนวคิดนี้ในการสอนดนตรีสำหรับเด็กขึ้น และเรียกแนวคิดนี้ว่า วิธีการสอนแบบภาษาแม่ (mother - tongue approach) แนวคิดหลัก ของการสอนแบบนี้คือ การสอนแบบเป็นธรรมชาติแบบพ่อแม่สอนลูก การให้กำลังใจด้วยความรัก การปฏิบัติดนตรีช้าๆ บ่อยๆ อย่างมีวินัย ฯลฯ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่เห็นอย่างเด่นชัดของวิธีการ สอนแบบซุซูกิ

ลักษณะการสอนดนตรีของซุซูกิ มีข้อควรพิจารณาดังนี้

(1) ครูของซุซูกิต้องมีความเชื่อว่า ความสามารถทางดนตรีทุกด้าน สามารถ พัฒนาได้ในเด็กทุกคน

(2) การสอนดนตรีที่ดีที่สุดต้องเริ่มจากช่วงปฐมวัย

(3) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ต้องมีส่วนร่วมในการเรียนดนตรีของเด็กด้วย

(4) เด็กต้องเล่นเครื่องดนตรีได้ด้วยความรู้สึกที่เล่นง่าย ก่อนการเรียนโน้ตดนตรี และการอ่านต่างๆ

(5) เทคนิคต่างๆ ของการเล่นดนตรีได้ถูกบรรจุในบทเพลง อย่างเป็นขั้นตอน

(6) บทเพลงต่างๆ ที่เด็กได้เรียนไปแล้ว ต้องได้รับการขัดเกลาและทบทวนอยู่ เสมออย่างเคร่งครัด

(7) เด็กควรได้แสดงออกบ่อย ๆ ทั้งการแสดงเดี่ยวและเป็นกลุ่ม

วิธีการสอนนี้ใช้ได้กับการสอนทุกเครื่องดนตรี ไม่ว่าจะเป็นไวโอลิน หรือเชลโล่ ตั้งแต่ การสอนตำราเล่มที่ 1 ตัวอย่างเช่น เพลง (twinkle, twinkle, little star) ล้วนเป็นแบบฝึกหัดเพื่อ (tonalization) ทั้งสิ้น ซึ่งครูต้องแบ่งเวลา 1 ใน 3 ในการเรียนสำหรับทบทวนเพลงนี้ มิใช่เล่นเป็น

เสียงเพลงเท่านั้น แต่ยังคงพิจารณาถึงท่าทางในการเล่น ความมีสมาธิในการลากสายให้เป็นเส้นตรงใกล้กับหย่อง (bridge) การจับคันชักไวโอลินที่ถูกต้อง ตำแหน่งการยืนและท่วงท่าต่างๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง และข้อสำคัญที่สุด คือต้องสอนให้เด็กฟังเสียงที่ตนเองเล่นไม่ให้ความเพี้ยน นักเรียนส่วนมากมักจะเลยถึงคุณภาพเสียงที่เล่นออกมาซึ่งเป็นผลมาจากความยาวของการลากคันชัก การใช้แรงในการตี ครูต้องพยายามให้เสียงทุกเสียงที่เด็กเล่นมีความไพเราะ มีพลัง และสวยงาม คุณรู้หรือไม่ว่าทำไม ดร. ชูซุกิ ถึงได้เน้นเรื่องการทบทวนเพลงฝึกหัดที่เรียนไปแล้ว เป็นเพราะเหตุผลเช่นเดียวกับการเรียนภาษาแม่ในเด็กนั่นเอง ภายหลังจากที่เด็กได้เรียนคำว่า “แม่” “สามี” เขาจะเก็บคำพูดนั้นไว้ในความทรงจำและเมื่อพ่อแม่พยายามสอนคำศัพท์ใหม่เพิ่ม เขาก็จะทบทวนคำเดิมๆ ไปด้วยการสอนนี้เป็นไปอย่างธรรมชาติ ทุกๆ วัน เป็นเดือน เป็นปี เด็กก็จะสามารถพัฒนาการพูดเป็นประโยค โดยรวมคำศัพท์เก่าและใหม่เข้าด้วยกันอย่างชำนาญ ในการสอนดนตรี ครูทั่วไปมักจะพูดบ่อยๆ ว่า “คุณเรียนเพลงนี้แล้ว ตอนนี้เรามาขึ้นเพลงใหม่ดีกว่า” แต่ในความแตกต่างของการสอนแบบชูซุกินี้ การเรียนทุกครั้งจะต้องย้อนกลับไปทบทวนเพลงที่เรียนมาแล้วเสมอ ดังนั้นเด็กก็จะพัฒนาคุณภาพของการเล่น เสียงตรงไม่เพี้ยน และมีความไพเราะขึ้นเรื่อยๆ พร้อมไปกับท่าทางการตีที่ดีขึ้น การใช้คันชักและการวางนิ้วที่มีความฉับไว และการแสดงออกทางความรู้สึกทางดนตรีที่เพิ่มพูนขึ้น

นักจิตวิทยาได้บอกพวกเราว่า เป็นเรื่องยากอย่างยิ่งในการทำหลายสิ่งหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ถ้าคุณต้องการซ้อมเพลงใหม่ คุณจะต้องใช้สมาธิในการอ่านโน้ตแต่ละตัวอย่างถูกต้อง ดังนั้นคุณจึงไม่สามารถคิดถึงเกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งอื่นๆ ไปพร้อมกับการเล่น คือ ความเที่ยงตรงของตัวโน้ต ท่าทางที่ดูสวยงามความรู้สึกและอารมณ์เพลง แต่ถ้าคุณเล่นเพลงที่ง่ายๆ ที่คุณคุ้นเคยดีแล้ว คุณสามารถบังคับควบคุมทุกอย่างได้ ไม่ว่าจะเป็นการถือคันชักที่สวยงาม ท่าทางการเล่น การบังคับเสียงโน้ตแต่ละตัวให้ออกมาอย่างดี หรือในเปียโนก็สามารถบังคับข้อมือและนิ้วมือให้โค้งอย่างงดงามนี้เองเป็นเหตุผลที่เราต้องทบทวนเพลงทุกเพลงในการเรียนดนตรีแบบชูซุกิ (Shinichi Suzuki, 1982)

ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม นับว่ามีอิทธิพลที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนในการเรียนดนตรีได้อย่างสูง เพราะเด็กสามารถเรียนรู้ได้ดีจากสภาพแวดล้อม การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนดนตรีที่ดีย่อมส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนด้วย ทั้งสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านอุปกรณ์ สถานที่ ลักษณะการซ้อมดนตรี การวางแผนการซ้อมดนตรี และสภาพแวดล้อมการใช้จิตวิทยาการสร้างแรงจูงใจ ล้วนแต่มีความสำคัญทั้งสิ้น

(1) เครื่องดนตรีที่นักเรียนใช้ จากการวิจัยพบว่า เครื่องดนตรีที่ดี อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน คือ มีอุปกรณ์การใช้งานครบถ้วน อยู่ในสภาพสมบูรณ์ เด็กสามารถหยิบจับมาเล่นได้

ทันที เช่น เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ต้องมีสายครบทุกเส้น สายไม่ขึ้นสนิม หางม้าของคันชัก ต้องอยู่ในสภาพสมบูรณ์ จึงจะสามารถฝึกซ้อมได้ ถ้าเป็นเปียโน ต้องได้รับการตั้งเสียงอย่างน้อย ปีละ 2 ครั้ง เปียโนต้องมีระดับและน้ำหนักที่เท่ากัน ไม่มีแป้นใดกดแล้วค้าง ถ้าเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ก็ต้องดูแลการทำงานของเครื่องว่าอยู่ในสภาพปกติหรือไม่ ถ้ามีการชำรุดเพียงเล็กน้อยก็ผลอย่างมากต่อการเล่นดนตรี เช่น นวมในระบบกระเดื่องของเครื่องเป่า ถ้าชำรุดฉีกขาด หรือ เก่ามากเกินไป ทำให้ไม่สามารถเป่าได้ตรงเสียงและกินแรงลมมาก เครื่องเป่าที่มีกลไกเป็นลูกสูบ เช่น ทรัมเป็ต ถ้าไม่มีน้ำมันหล่อลื่นอยู่จะทำให้โลหะเสียดสีกันมากและเสียหายยากต่อการซ่อม ดังนั้น การตรวจสอบสภาพการใช้งานของเครื่องดนตรีจึงมีความสำคัญมาก และผู้ปกครองควรมีส่วนช่วยเหลือเด็ก โดยการปรึกษาครูผู้สอนว่าจะต้องดูแลเครื่องดนตรีอย่างไร เพราะเครื่องดนตรีชิ้นหนึ่งก็มีใช้ราคาสูง และถ้าผู้ปกครองสอนให้เด็กรู้จักรักษาเครื่องดนตรี เด็กก็ จะมีความรักในเครื่องดนตรีด้วย

(2) ความเหมาะสมของสถานที่ฝึกซ้อม การจัดสถานที่ซ้อมดนตรีที่เหมาะสม ให้กับนักเรียนย่อมส่งผลดีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนดนตรีที่ดี โดยห้องซ้อมดนตรีที่ดีในบ้านควร เป็นห้องที่มีอากาศถ่ายเท หรือมีเครื่องปรับอากาศ เป็นห้องที่ไม่ได้ทำกิจกรรมอย่างอื่นขณะที่ นักเรียนกำลังซ้อมดนตรี มีความสงบเงียบปราศจากเสียงรบกวนสมาธิอื่นๆ การให้นักเรียนซ้อม ดนตรีในห้องที่มีกิจกรรมอื่นๆ ภายในบ้าน เช่น ห้องนั่งเล่นขณะที่คนอื่นๆ กำลังดูโทรทัศน์ หรือ ห้องอาหาร ขณะที่คนอื่นๆ กำลังรับประทานอาหาร ย่อมทำให้เสียสมาธิและเสียบรรยากาศในการ ซ้อมดนตรีอย่างยิ่ง สถานที่ซ้อมดนตรีภายในบ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมี สัมฤทธิ์ผลในการเรียนดนตรีดีขึ้น ได้ผู้เขียนมีข้อสังเกตประการหนึ่งที่ได้จากการสอนนักเรียนเอง คือ เด็กบางคนไม่สามารถเล่นดนตรีได้อย่างเต็มที่ในบ้าน เนื่องจากกลัวว่าจะไปรบกวนบุคคลอื่นๆ ภายในครอบครัว ทำให้เวลาซ้อมดนตรีก็จะซ้อมเบาๆ และปฏิบัติเทคนิคต่างๆ ไม่เต็มที่ ซึ่งการซ้อม ลักษณะนี้มีผลเสียต่อการเรียนดนตรีอย่างมาก เพราะเด็กจะไม่มั่นใจเวลาต้องแสดงดนตรี ดังนั้น ผู้ปกครองจึงควรจัดสถานที่ซ้อมดนตรีให้เหมาะสม และไม่ควรรบกวนสมาธิเด็กในขณะที่ ฝึกซ้อม

(3) สื่อทางโสตทัศนที่เอื้อหนุนต่อการเรียนดนตรี ผู้เขียนได้ใช้วิธีการสอนดนตรี ของซุซูกิ (suzuki method) เนื่องจากวิธีการสอนไวโอลินของซุซูกิ เน้นการฟังดนตรีต้นฉบับเป็น ส่วนหนึ่งของการเรียน ดังที่ซุซูกิเสนอแนวการสอนว่า สิ่งแวดล้อมทางการฟังดนตรีจัดว่ามีความสำคัญมากสำหรับเด็ก เพราะเด็กจะเลียนแบบคุณภาพของเสียงดนตรีที่ได้ยินและนำมาปฏิบัติ ในเครื่องดนตรี เช่นเดียวกับการฝึกพูดโดยเลียนแบบภาษาแม่ (mother tongue) ดังนั้น สื่อทาง โสตทัศนประการแรกที่ขาดไม่ได้ในการฝึกซ้อมไวโอลินของนักเรียนที่บ้าน คือ แผ่นเสียงต้นฉบับ

ของชุมชน นักเรียนจำเป็นต้องฟังเพลงที่ตนกำลังศึกษาอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการเล่นเลียนแบบให้ได้ คุณภาพเสียงเช่นเดียวกันและถ้านักเรียนได้ฟังเพลงอื่นๆ มาล่วงหน้าก่อนเรียน จะทำให้เกิด ความคุ้นเคยกับเพลงและสามารถฝึกฝนได้ง่ายขึ้น ส่วนวิธีการสอนเครื่องดนตรีอื่น ผู้เขียนสังเกตว่า ในหลายตำราหลายวิธีก็มีแผ่นเสียงประกอบเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้ปกครองควรเปิดเพลงประกอบ ตำราเรียนในเด็กฟังบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย เกิดความจำที่ดี ซึ่งส่งผลดีต่อการเรียนอย่าง แน่นนอน แต่ถ้าในกรณีที่ไม่สามารถหาแผ่นเสียงประกอบการเรียนได้ ผู้เขียนขอแนะนำให้ผู้ปกครองหาเครื่องอัดเสียง อาจจะเป็นเทปคลาสิค, MD หรือ เครื่องบันทึกเสียงที่มีคุณภาพ แล้ว ขอให้ครูผู้สอนช่วยเล่นเพลงที่เด็กกำลังเรียนอยู่แล้วบันทึกไว้ เพื่อให้เด็กได้ฟังระหว่างอยู่ที่บ้าน ก็ สามารถช่วยได้นอกจากนั้น สื่อทางโสตทัศนอื่นๆ ก็นับว่ามีความสำคัญเช่นเดียวกัน ได้แก่ แผ่นเสียงดนตรีบรรเลงที่เป็นเครื่องดนตรีต่างๆ ที่เด็กเรียน หรือ เพลงคลาสสิก เพราะเป็นส่วนหนึ่ง ในการสร้างประสบการณ์ทางการฟังดนตรี และทำให้เกิดบรรยากาศของดนตรีที่บ้านทำให้เด็กรู้สึก รักดนตรี เข้าใจความงามของเสียงดนตรี มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และ ความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ส่วนเพลงประเภทอื่นๆ เช่น เพลงบรรเลงอื่นๆ เพลงพื้นบ้าน เพลงไทย เพลงร้องร่วมสมัย ก็นับว่ามีประโยชน์ในแง่การเสริมประสบการณ์การฟังดนตรีที่หลากหลาย แม้จะ ไม่มีส่วนช่วยในการเรียนดนตรีโดยตรง สื่อทางโสตทัศนอื่นๆ เช่น วิดีทัศน์ ก็นับว่ามีความสำคัญ สำหรับนักเรียนมากเช่นเดียวกัน การที่นักเรียนได้ชมวิทัศน์ที่เกี่ยวกับนักไวโอลิน คีตกวี หรือการ แสดงดนตรี ย่อมทำให้เด็กเกิดความเข้าใจในดนตรีชัดเจนขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจ อยากรู้ดนตรีให้เก่งขึ้น และชดเชยการชมการแสดงดนตรีสดได้บ้าง

(4) อุปกรณ์ประกอบการเรียนดนตรี นักเรียนที่ประสบความสำเร็จทางการเรียน ดนตรีอย่างสูง ทุกคนล้วนแต่มีอุปกรณ์ประกอบการเรียนที่ครบครัน เช่น เครื่องเทียบเสียง (tuner) เครื่องนับจังหวะ (metronome) ขาตั้งโน้ตดนตรี อุปกรณ์ประกอบที่เกี่ยวกับการเล่นดนตรี เช่น ถ้า เป็นเครื่องดนตรีเครื่องสายต้องมี ขางสน หางม้าคันทัน ที่รองคาง ที่รองไหล่ สายไวโอลิน อยู่ใน สภาพดีทั้งสิ้น ถ้าเป็นเครื่องเป่า ก็ต้องมี น้ำมันหล่อลื่นต่างๆ น้ำมันเช็ดเครื่อง อุปกรณ์การล้างเครื่อง อุปกรณ์ลดเสียง (mute) การขาดอุปกรณ์ประกอบการเรียนดนตรีบางอย่างก็ส่งผลถึงข้อบกพร่อง ทางการเรียนได้ เช่น เครื่องเทียบเสียงช่วยให้นักเรียนตรวจสอบได้ว่า ไวโอลินมีเสียงเพี้ยนหรือไม่ ขาตั้งโน้ตดนตรีช่วยให้นักเรียนมีการมองเห็นโน้ตที่ดี ช่วยให้อยู่ในอิริยาบถที่เหมาะสมกับการซ้อม ดนตรี สายไวโอลินที่เก่าและขึ้นสนิมมีผลทำให้ตำแหน่งการกดเสียงเกิดความผิดพลาดได้ และเสียง ไม่ไพเราะ การไม่มีที่รองไหล่ทำให้หนีบจับไวโอลินได้ยากมากการไม่มีเครื่องนับจังหวะ ทำให้เด็ก เล่นดนตรีไม่ตรงจังหวะเหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ดนตรีได้

(5) ลักษณะการซ้อมดนตรีที่บ้าน จากการวิจัยพบว่า ลักษณะการซ้อมดนตรีที่บ้านมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนดนตรีของนักเรียนได้ กล่าวคือ ถ้านักเรียนมีการซ้อมดนตรีที่สม่ำเสมอ มีระยะเวลาการซ้อมแต่ละครั้งพอสมควร คือ ประมาณ 30-45 นาที สำหรับเด็กโต และเด็กเล็กประมาณ 10-20 นาที มีความถี่ของการซ้อมประมาณ 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ จะส่งผลต่อการเรียนดนตรีที่ดีได้ นักเรียนที่มีระยะเวลาและจำนวนการซ้อมน้อยกว่านี้ ก็ทำให้ผลการเรียนไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นผู้ปกครองจึงมีส่วนช่วยในการจัดตารางการซ้อมดนตรีของนักเรียน และต้องช่วยเป็นที่ปรึกษาแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น การบ้านของนักเรียน กิจกรรมของนักเรียน ต้องจัดการซ้อมดนตรีให้เป็นกิจวัตรส่วนหนึ่งซึ่งต้องทำอย่างสม่ำเสมอ มีวินัยในการซ้อมอย่างเคร่งครัด

(6) บรรยากาศภายในครอบครัวที่ช่วยในการเรียนดนตรี ตามที่ชูชุกิได้ให้แนวทาง การสอนไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางบ้านมีผลมากต่อการเรียนดนตรี และเป็นหน้าที่ผู้ปกครองต้องจัดบรรยากาศการเรียนดนตรีให้เกิดขึ้นที่บ้านด้วยนอกเหนือจากการที่นักเรียนศึกษากับครูผู้สอน ดังนั้นบรรยากาศภายในครอบครัวที่ควรจัดให้มีขึ้น คือ การเปิดเพลงฟังในบ้าน ในขณะที่พักผ่อนหรือทำกิจกรรมใด เพื่อให้เด็กมีความคุ้นเคยกับดนตรีมาก และควรเลือกประเภทบทเพลงที่เป็นเพลงประกอบการเรียนดนตรี เพลงบรรเลงเครื่องดนตรีต่างๆ ที่เด็กเรียนหรือเพลงคลาสสิก มากกว่าเพลงประเภทอื่นๆ การเล่นดนตรีร่วมกันระหว่างบุคคลภายในบ้านกับนักเรียนก็ช่วยในการสร้างบรรยากาศดนตรีในเกิดขึ้นในบ้านได้ ซึ่งอาจจะง่ายขึ้นที่เล่นกันได้ ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเล่นดนตรีได้มากขึ้น และการแสดงภายในครอบครัวหมู่ญาติพี่น้องก็มีส่วนช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออก และมีความภูมิใจที่ได้แสดง

ปัจจัยทางด้านแรงจูงใจในการเรียนดนตรี เป็นปัจจัยมีอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อทักษะของนักเรียนในการเรียนดนตรีได้สูงมาก ดังที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาบอกว่า การเสริมแรงจูงใจในการเรียนนับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จและเป็นหน้าที่ของครูและผู้ปกครองต้องช่วยกันสร้างแรงจูงใจให้นักเรียน แรงจูงใจนี้บางทีก็ไม่จำเป็นต้องแสดงออกโดยตรง แต่ผ่านการกระทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น ผู้ปกครองเล่นดนตรี เด็กก็เกิดความอยากเล่นด้วย หรือ การได้ฟังเพลงไพเราะ การได้ชมนักดนตรีที่เล่นเก่ง ก็ทำให้เด็กอยากรู้สึกเล่นดนตรีได้ นอกนั้นคือ การที่ผู้ปกครองต้องใช้จิตวิทยาในการเสริมแรงจูงใจให้นักเรียนมีความตั้งใจมากขึ้น ดังรายละเอียดแต่ละหัวข้อต่อไปนี้

(1) การมีผู้ปกครอง หรือญาติพี่น้องในบ้านที่เล่นเครื่องดนตรีได้ ทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยกับเสียงดนตรี และรู้สึกอยากเล่นดนตรีไปด้วย ดังสังเกตจากผลการวิจัยที่นักเรียนกลุ่มที่ประสบความสำเร็จทางการเรียนสูง มักมีผู้ปกครองหรือญาติพี่น้องที่เล่นเครื่องดนตรีได้อยู่ในบ้านเดียวกัน และไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวกัน โดยมากเครื่องดนตรีที่นักเรียนเล่นกับ



เครื่องดนตรีที่ผู้ปกครองหรือญาติพี่น้องเล่นจะเป็นเครื่องดนตรีคนละชนิด แต่ก็เป็นการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความปรารถนาจะเล่นเครื่องดนตรีให้เป็นด้วย ถ้าเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถบรรเลงร่วมกันได้ ก็จะทำให้บรรยากาศของการเล่นดนตรีในบ้านมีความสนุกสนานมากขึ้น และสร้างแรงจูงใจให้ฝึกฝนดนตรีได้ดีมาก

(2) การฟังดนตรีและประเภทของบทเพลง นอกเหนือจากบทเพลงต้นฉบับของชูชุกิในกรณีที่เด็กเรียนไวโอลิน หรือต้นฉบับของตำราเรียนอื่นๆ ที่นักเรียนควรฟังอยู่อย่างสม่ำเสมอแล้ว ผู้ปกครองควรเปิดเพลงประเภทอื่นๆ เช่น เพลงบรรเลงไวโอลิน เพลงบรรเลงเครื่องดนตรีต่างๆ เพลงคลาสสิก เพลงบรรเลงหรือเพลงร้องอื่นๆ ด้วย เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนดนตรีให้มีความหลากหลายมากขึ้น และควรเปิดดนตรีฟังบ่อยๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของนักเรียน แต่ในการวิจัยก็ปรากฏว่าในกลุ่มนักเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จทางการเรียนเท่าที่ควร มีการฟังเพลงร้องของนักร้องวัยรุ่นมากกว่าเพลงบรรเลงของเครื่องดนตรี ซึ่งก็เป็นข้อสังเกตได้ว่า เพลงประเภทนี้ไม่ช่วยในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนดนตรี ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรพิจารณาประเภทเพลงที่ควรเปิดให้นักเรียนฟังให้มีความเหมาะสมด้วย การเลือกประเภทของเพลงที่ฟังก็เหมือนการเลือกอาหารที่ควรรับประทานอาหารที่ดียอมส่งเสริมสุขภาพที่ดีดนตรีที่ดียอมส่งเสริมจิตใจที่ดีงามเช่นเดียวกัน

(3) การเข้าชมการแสดงดนตรี จากการวิจัยพบว่า การที่ผู้ปกครองพานักเรียนไปชมการแสดงดนตรีประเภทดนตรีคลาสสิกและเป็นการแสดงสด ทำให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจต้องการฝึกซ้อมดนตรีให้เก่งขึ้น ดังนั้นการชมการแสดงดนตรีจึงเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนที่ควรกระทำ เป็นการจูงใจให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้ดนตรีเพิ่มเติมต้องการพัฒนาตนเอง การชมการแสดงสดย่อมให้ผลที่ดีกว่าการชมวิดีโอ เพราะบรรยากาศการชมเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความท้าทาย กระตุ้นให้เด็กอยากซ้อมดนตรีมากขึ้น และอยากแสดงออกทางดนตรีเช่นเดียวกับนักดนตรีนั้นบ้าง ผู้ปกครองจึงควรสนใจข่าวสารทางการแสดงดนตรี เพื่อจะได้พานักเรียนไปดูการแสดงดนตรีอย่างสม่ำเสมอ

(4) ความต้องการของนักเรียนในการเรียนดนตรี และความสนใจในดนตรี ผู้ปกครองที่เข้าใจถึงความต้องการของนักเรียนจะช่วยส่งเสริมให้เขาทำในสิ่งที่ถนัดได้ เช่นเดียวกับความสามารถทางดนตรี จุดเริ่มที่ดีที่สุดของการเรียนดนตรี คือ การที่นักเรียนเป็นผู้สนใจต้องการมาเรียนดนตรีด้วยตนเอง จากการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีประสบความสำเร็จทางการเรียนดนตรีสูงกว่า กลุ่มที่ไม่ได้ตั้งใจมาเรียนด้วยตนเองหรือถูกผู้ปกครองชักชวนให้มาเรียนดนตรี ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรโน้มน้าวให้เด็กมีความรักความชอบที่จะศึกษาดนตรีด้วยตนเองก่อน จึงนำเด็กมาสมัครเรียนดนตรี และเมื่อพิจารณาว่านักเรียนมีความสนใจในดนตรีเพิ่มเติมมากขึ้น เช่น การเข้า

ร่วมกิจกรรมวงดนตรีของโรงเรียน การสมัครเข้าแสดงดนตรี การสมัครสอบมาตรฐานดนตรี หรือ การสมัครเข้าประกวดแข่งขัน หรือมีความประสงค์อยากทำกิจกรรมที่กล่าวมานี้ ผู้ปกครองควรให้ การส่งเสริมทันที เพื่อเป็นการเสริมแรงจูงใจของนักเรียน ซึ่งส่งผลต่อความปรารถนาให้เกิด ความสำเร็จทางการเรียนดนตรีของนักเรียนอย่างยิ่งแต่ในทางตรงข้าม ถ้านักเรียนไม่มีความ ปรารถนาอยากเรียนดนตรีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ผู้ปกครองไปบังคับให้เด็กต้องเรียน ต้องซ้อมดนตรี ต้องแสดงออกทางดนตรี เด็กก็จะไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียนดนตรี และยังเป็นการสร้างเจต คติที่ไม่ดีต่อเขาด้วย ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรพิจารณาความต้องการในการเรียนดนตรี และความสนใจ ในดนตรีของเด็กโดยตรงด้วย เพื่อจะได้ส่งเสริมเขาได้ถูกต้อง

(5) การใช้จิตวิทยาของผู้ปกครองที่ช่วยสนับสนุนการเรียน จากการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่ใช้จิตวิทยาในการส่งเสริมการเรียนดนตรีของนักเรียน จะช่วยทำให้นักเรียนประสบ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนดนตรีมากขึ้น การเสริมแรงของผู้ปกครองจะมีส่วนช่วยนักเรียนได้อย่าง มาก โดยเฉพาะในกลุ่มที่นักเรียนมีความตั้งใจซ้อมดนตรี มีความตั้งใจเรียนดนตรีอยู่แล้ว การชมเชย ด้วยคำพูด หรือด้วยการแสดงออกทางกาย เช่น การกอด มีส่วนช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณปกครอง ยินดีสนับสนุนให้นักเรียนฝึกดนตรีอย่างจริงจัง ซึ่งทำให้นักเรียนมีกำลังใจที่จะฝึกฝนต่อไป และ การให้รางวัลที่เหมาะสมตาม โอกาส และเหตุผลที่นักเรียนควรได้รับก็เป็นการเสริมแรงที่ดีอย่าง หนึ่งเช่นเดียวกัน เช่น ผู้ปกครองที่คอยดูแลหาขนม อาหารว่าง เครื่องดื่ม มาให้นักเรียนเมื่อนักเรียน ฝึกซ้อมดนตรี หรือซื้อของเล่น ของรางวัลที่ถูกใจนักเรียนให้เมื่อนักเรียนผ่านการทดสอบดนตรี หรือ ผ่านการแสดงดนตรี แต่ในกรณีของการให้รางวัลโดยมีเงื่อนไข ผลที่ได้รับอาจไม่ได้อย่างที่ คาดหวัง เช่น ผู้ปกครองต้องการให้นักเรียนตั้งใจฝึกซ้อมมากขึ้น จึงตั้งเงื่อนไขว่า ถ้าขยันซ้อมจะซื้อ ของเล่นให้เป็นรางวัล นักเรียนจึงขยันซ้อมขึ้นเพื่อให้ผู้ปกครองซื้อของเล่นให้ แต่เมื่อได้แล้วก็กลับ ไม่ขยันเหมือนเดิม หรือขยันไม่สม่ำเสมอ ดังนั้นในการเสริมแรงนี้ผู้ปกครองจึงควรไตร่ตรองก่อน ว่าจะเป็นการเสริมแรงจูงใจ หรือเป็นเพียงการสร้างเงื่อนไขกับนักเรียนเพื่อให้เขาได้สิ่งที่ต้องการ เท่านั้น

สรุป ผู้เขียนขอเสนอแนวทางสองประการใหญ่ ดังที่กล่าวมาข้างต้น คือ การสร้าง สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนดนตรี และการสร้างแรงจูงใจในการเรียนดนตรี สองสิ่งนี้ เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองโดยตรงในการจัดให้พียงมีต่อเด็ก ซึ่งแนวทางที่กล่าวมานี้สามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับการเรียนวิชาการอื่น ๆ ของเด็กได้ด้วย แม้การกระทำนี้ได้ครบทุกข้อตามที่ผู้เขียน เสนอนี้จะทำให้เกิดภาระแก่ผู้ปกครองมากขึ้น แต่ผู้เขียนคิดว่าผลตอบแทนที่ได้ก็นับว่ามีค่า เพราะ ความสำเร็จที่ได้รับ คือ คุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะติดตัวไปกับเด็กตราบชั่วชีวิตของเขา

มีความเชื่อที่ว่าการเล่นดนตรีต้องมีพรสวรรค์เพราะหากมีพรสวรรค์นั้นจะเรียนดนตรีได้เร็วเป็นที่ถกเถียงกันในแวดวงการศึกษาด้านดนตรี บางกลุ่มว่าพรสวรรค์สร้างได้หากใช้พรแสวงก็สามารถพัฒนาเป็นพรสวรรค์อีกกลุ่มว่ามีขีดความสามารถทั่วไปและพรสวรรค์อยู่เหนือขีดความสามารถนั้นแต่ก็มีตัวอย่างให้เราเห็นกันในแง่การเรียนรู้ เช่นบางคนเรียนดนตรีขยันฝึกดนตรีแต่ก็ไม่สามารถพัฒนาบางคนหัวไวเรียนรู้เร็วและสามารถเล่นได้โดยใช้ระยะเวลาสั้นทำให้หาบทสรุปเรื่องพรสวรรค์ได้ยาก แต่ถ้าหากกล่าวว่าคนที่ไม่มีพรสวรรค์สามารถเล่นดนตรีได้ถ้าหากไม่ขีดศักยภาพด้วยข้ออ้างว่าไม่มีพรสวรรค์เป็นเรื่องของจิตใต้สำนึกที่ตนเป็นคนสร้างเพื่อจำกัดความสามารถของดนตรีถ้าพรสวรรค์นั้นเป็นเรื่องที่เล่นเก่งแบบอัจฉริยะละก็หมายถึงว่าคนทั่วไปก็สามารถเล่นดนตรีได้จึงสามารถสรุปได้ว่าการเล่นดนตรีเป็นเรื่องการฝึกฝนทางด้านทักษะโดยไม่ต้องอาศัยพรสวรรค์จากการสังเกตผู้เริ่มเรียนดนตรีพบว่าคนที่เรียนรู้ดนตรีได้ช้าเนื่องจากใช้ทักษะหลายด้านฝึกพร้อมกันจึงเป็นเรื่องยากดังนั้นทางเลือกก็คือต้องอาศัยพรสวรรค์ถึงจะเรียนได้หรือฝึกทีละทักษะจนชำนาญแล้วค่อยฝึกรวมทักษะทั้งหมดเข้าด้วยกันหลังจากการทดลองสอนแล้วพบว่าทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจดนตรีได้ง่ายขึ้นทำให้การเรียนดนตรีเป็นเรื่องง่ายไม่ต้องอาศัยพรสวรรค์พรสวรรค์นั้นเอาไว้ใช้กับคนเก่งๆ ระดับโลกคิดว่าส่วนนักดนตรีแค่ใช้การฝึกทักษะก็เพียงพอทักษะเป็นสิ่งที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาให้เก่งได้แต่ต้องอาศัยความเพียรและความต่อเนื่องสม่ำเสมอทักษะทางดนตรีประกอบด้วยทักษะการอ่านโน้ตและทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรี

ทักษะการอ่านโน้ตอาศัยการทำงานของตากับสมอง ถ้าหากเราฝึกนักเรียนให้อ่านโน้ตให้ถูกตามจังหวะและทำนองก่อนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเรื่องโน้ตได้ดีการฝึกอ่านโน้ตนั้นอาจจะแยกฝึกอ่านในเรื่องความสั้นยาวของเสียงการใช้โน้ตที่มีระดับเสียงเดียวกันแต่มีความแตกต่างด้านความสั้นยาวของจังหวะฝึกอ่านในเรื่องระดับเสียงสูงและต่ำการใช้โน้ตตัวใดตัวหนึ่งที่มีจังหวะเดียวกันแต่มีระดับเสียงต่างกันเมื่อรวมทักษะเข้าด้วยกันจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายขึ้นตัวอย่างการเรียนเรื่องโน้ตเข้บ็ต 1 ชั้น เพราะผู้เรียนส่วนมากมีปัญหากับความเร็วและการเปลี่ยนเสียงถึงแม้ว่าฝึกให้ช้าลงแต่ต้องใช้เวลานานกว่าจะเข้าใจอาจจะฝึกให้ผู้เรียนเล่นโน้ตตามระดับเสียงโดยไม่ต้องสนใจจังหวะเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของร่างกายให้คล่องก่อนแล้วค่อยฝึกส่วนโน้ตโดยให้เล่นด้วยโน้ตตัวใดตัวหนึ่งโดยไม่เปลี่ยนระดับเสียงแต่ฝึกความสั้นยาวแล้วจึงรวมทักษะทั้งสองเข้าด้วยกันก็จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายขึ้น

ทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีต้องอาศัยการทำงานของร่างกายร่วมกับสมองในการฝึกและปฏิบัติการฝึกปฏิบัติดนตรีโดยเน้นความสำคัญของการใช้ทักษะทางด้านร่างกายเช่น การฝึกการเคลื่อนไหวของนิ้วมือ การเคลื่อนไหวของแขนและเท้าเนื่องจากร่างกายต้องฝึกการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่นของร่างกายเมื่อสร้างให้เกิดความชำนาญแล้วก็จะสามารถปฏิบัติได้

อย่างคล่องแคล่วหลังจากนั้นจึงรวมทักษะการอ่านโน้ตเข้ากับการปฏิบัติเครื่องดนตรีและเมื่อฝึกอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญแล้วจะสามารถฝึกทักษะทั้งสองไปพร้อมๆ กันได้

สรุปได้ว่าการเล่นดนตรีเป็นเรื่องของทักษะส่วนเรื่องพรสวรรค์นั้นเป็นเรื่องอัจฉริยะซึ่งยังไม่จำเป็นต้องใช้ในการเล่นดนตรีเบื้องต้นทำให้ผู้เรียนสามารถเล่นดนตรีได้ถ้าฝึกฝนทักษะให้เกิดความชำนาญสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้คนฝึกทักษะอย่างต่อเนื่องนั้นผู้เรียนจำเป็นต้องมีเป้าหมายในการฝึกทักษะการเล่นดนตรีเนื่องจากจะมีอุปสรรคเป็นเครื่องทดสอบความอดทนของผู้เรียนหากขาดเป้าหมายที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจแล้ว ก็จะเห็นอุปสรรคเป็นปัญหาใหญ่ แต่ถ้าผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนดนตรีและเป็นเป้าหมายที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจแล้วอุปสรรคจะกลายเป็นทางผ่านของความสำเร็จที่ทุกคนต้องผ่าน ตัวอย่างเช่นนักเรียนวิชากีตาร์ หากแค่อยากลองเล่นกีตาร์เมื่อจับมือก็เลิกเรียนในขณะที่นักเรียนอีกคนอยากเล่นกีตาร์เป็นจะคิดว่าเป็นสิ่งที่นักกีตาร์ทุกคนต้องผ่านถ้าหากฝึกทุกวันอย่างต่อเนื่องสร้างกล้ามเนื้อมากพอก็จะหายเจ็บนิ้วหายเมื่อยมือเปรียบกับการยกน้ำหนัก ไม่สามารถยกน้ำหนักมากๆ ในวันเดียวแต่สามารถสร้างกล้ามเนื้อฝึกอย่างต่อเนื่องทุกวันเพิ่มน้ำหนักทุกวันก็จะสามารถยกน้ำหนักมากๆ ได้หากการเล่นดนตรีเป็นเรื่องง่ายๆ ที่สามารถฝึกฝนได้ดังนั้นส่วนที่เหลือก็คือผู้เรียนต้องการฝึกเล่นดนตรีจริงๆ รีบไป

การเสริมสร้างความมั่นใจในตัวเองการที่เด็กเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีและเริ่มเล่นเพลงง่ายๆ ให้ถูกจังหวะได้นั้นทำให้แม่เด็กก็ยิ่งรู้สึกภูมิใจในความสำเร็จที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ตามมาคือความมั่นใจในตัวเองที่เพิ่มขึ้นฝึกทักษะการทำงานของร่างกายและประสาทสัมผัสการฝึก มือ ตา หู ท่วงท่าของร่างกาย และผัสสะอื่นๆ ให้ทำงานพร้อมกันอย่างมีสมดุลเนื่องมาจากการเล่นเครื่องดนตรีเป็นหนึ่งในรากฐานสำคัญที่จะถูกถ่ายทอดไปในเรื่องอื่นๆ ในชีวิตของเด็กในภายหน้า

เสริมความมีวินัยให้ตัวเองความสำเร็จในการเล่นเพลงอะไรก็ตามสักเพลงหนึ่งนั้นต้องมีวินัยพอสมควรจึงจะสามารถทำให้บทเพลงนั้นมีความไพเราะได้ ฉะนั้น การวางแผนการซ้อม การจัดเวลาซ้อมดนตรี ความมุ่งมั่นที่จะทำให้ได้ดีขึ้นจะทำให้เด็กซึมซับการสร้างวินัยในตัวเองในที่สุดรู้จักที่จะเลือกซึมซับดนตรีที่มีคุณภาพเด็กจะได้เริ่มซึมซับกับความงามที่มีอยู่ในเสียงเพลงแต่ละท่วงทำนองฝึกให้ซึมซับกับความ ไพเราะ สงบเย็น เรียงใจซึ่งจะหาได้จากบทเพลงที่มีคุณภาพที่มีหลากหลายในที่สุดสิ่งนี้จะเป็นตัวเชื่อมเด็กไปยังงานศิลปะแขนงอื่นๆ ในโอกาสต่อไปข้างหน้าเด็กที่ได้รับการฝึกทักษะทางดนตรีมาแล้วมักมีผลการเรียนที่ดีกว่าดังเช่น ตัวอย่างจากผลงานวิจัยชิ้นนี้ ผลการวิจัยที่ทำต่อเนื่องมาสิบปีแสดงให้เห็นว่าดนตรีช่วยพัฒนาการเรียนของนักศึกษา (Dr. James Catterall, UCLA, 1997, Dr. James Catterall) เป็นหัวหน้ากลุ่มนักวิเคราะห์ ของ (U.S. department of education database, ทำโครงการวิจัยชื่อ, Nells88) โดยใช้ฐานข้อมูลของนักศึกษาที่มีอยู่กว่า 25,000 รายชื่อ นำมาวิเคราะห์เป็นเวลาติดต่อกัน 10 ปีพบว่านักศึกษาไม่ว่าจะมาจากครอบครัวที่มี

สถานภาพทางสังคมต่างกันสักแค่ไหนแต่หากมีความสามารถทางดนตรีมักจะมีผลการทำคะแนนในการสอบทั่วไปได้สูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีทักษะทางดนตรีมาก่อนเลย

Zoltan Kodaly (1882-1967) นักการศึกษาดนตรีและผู้ประพันธ์เพลงคนสำคัญของฮังการี ซึ่งมีหลักการสอนดนตรีโดยการจัดลำดับเนื้อหาและกิจกรรมดนตรีให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก โดยมีขั้นตอนจากง่ายไปหายาก เน้นการสอนร้องเพลงเป็นหลัก การร้องเพลงเป็นการใช้เสียงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติซึ่งเด็กคุ้นเคยอยู่แล้ว ฝึกควบคู่กับการอ่านโน้ต จนสามารถอ่านและเขียนโน้ตดนตรีได้ โคดัยคิดว่า ดนตรีสำหรับเด็กมีความสำคัญและต้องพัฒนาเช่นเดียวกับภาษา เด็กควรฟังดนตรีก่อนแสดงออกทางการร้องหรือการเล่น และเมื่อเขามีประสบการณ์เพียงพอก็สามารถฝึกการอ่านและเขียนภาษาดนตรีได้ โคดัยมีวิธีการใช้สัญลักษณ์มือในกิจกรรมการสอน และใช้การอ่านโน้ตด้วยระบบซอล-ฟา ซึ่งมีขั้นตอนจากง่ายไปหายาก ซึ่งสามารถฝึกโสตประสาททางดนตรีผู้เรียนได้ทั้งเรื่องจังหวะ ระดับเสียง ทำนอง และการประสานเสียง โดยการร้องเพลงตามแบบฝึกหัดของโคดัยซึ่งมีการแบ่งเป็นระดับขั้นต่างๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

Emile Jaques Dalcroze (1865-1950) ผู้ประพันธ์เพลงและนักดนตรีศึกษาชาวสวิส ดาลโครซมีหลักการสอนดนตรีโดยใช้การเคลื่อนไหวจังหวะเพื่อตอบสนองต่อเสียงดนตรี ใช้ชื่อว่า “ยูริธึมมิก” (eurhythmic) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตั้งใจฟังเสียงอย่างมีสมาธิและตอบสนองต่อองค์ประกอบของดนตรีง่ายๆ ในเรื่อง จังหวะ ระดับเสียง ความดังเบา ความยาวสั้น นอกจากนั้น ดาลโครซยังใช้หลักการสอน โซลเฟจ (solfege) ซึ่งเป็นการฝึกการอ่านและการฟังเพื่อจดจำระดับเสียงต่างๆ บนบรรทัดห้าเส้น รวมถึงกิจกรรมอิมโพร-ไวเซชัน (improvisation) ซึ่งเป็นการปฏิบัติกิจกรรมทางดนตรีในทันทีทันใด โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเอง ซึ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามพัฒนาการของเด็ก วิธีสอนตามแนวทางของดาลโครซนี้ได้ชี้เด่นชัดว่ามีการให้ความสำคัญของการฝึกโสตประสาททางด้านต่างๆ เช่น จังหวะ ระดับเสียง ความแตกต่างของเสียง โดยใช้กิจกรรมการสอนยูริธึมมิก การสอนโซลเฟจ และการอิมโพร-ไวเซชัน เป็นสื่อ และมีลำดับขั้นตอนจากง่ายมาหายากตามพัฒนาการของเด็ก

Carl Orff (1895-1982) นักประพันธ์เพลงและนักดนตรีศึกษาชาวเยอรมัน ผู้คิดค้นวิธีการสอนดนตรีผ่านสื่อการสอนที่เป็นเครื่องดนตรีขนาดเล็ก แต่หลักการสำคัญไม่ได้อยู่ที่การที่เด็กเล่นดนตรีขนาดเล็กเป็นอย่างไร แต่เป็นการจัดกิจกรรมและเนื้อหาที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ออร์ฟมีความเชื่อว่าดนตรีเบื้องต้นสำหรับเด็กนั้นควรเป็นดนตรีที่สามารถแสดงออกได้โดยง่าย การสอนของเขา รวมเอาดนตรี การเคลื่อนไหว และการพูดเข้าด้วยกัน ในการปฏิบัติเขาได้เน้นเรื่องจังหวะในการฝึกเบื้องต้น และกิจกรรมสร้างสรรค์อิสระ โดยเป็นการร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเล่นเครื่องดนตรีขนาดเล็กที่มีระดับเสียงต่างๆ ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้จังหวะ ระดับเสียง การอ่านโน้ต

การประสานเสียง รูปแบบบทเพลง ลีลาเสียง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์ดนตรีไปพร้อมๆ กัน ซึ่งเป็นการฝึกโสตประสาททางดนตรีด้านต่างๆ ด้วยการฟัง และการบรรเลงเครื่องดนตรีโดยตรง

Shinichi Suzuki (1898-1998) นักการศึกษาและครูไวโอลินชาวญี่ปุ่น เป็นเวลากว่า 50 ปีมาแล้วที่ซุซูกิพบความจริงเกี่ยวกับการเรียนภาษาแม่ของเด็กทั่วโลกและได้นำมาพัฒนาให้เข้ากับการเรียนดนตรี ซุซูกิได้สังเกตว่าเด็กสามารถพูดภาษาของตนเองได้ก่อนที่จะเรียนการอ่านและการเขียน เป็นเพราะการฟังและการเลียนแบบนั่นเอง ดังนั้นการฟังดนตรีต้นฉบับ การเลียนแบบครู และการทำซ้ำบ่อยๆ เด็กย่อมสามารถให้บรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างดี ซุซูกิได้คัดเลือกบทเพลงในระดับต่างๆ ตามความยากง่าย ในวิธีการเรียนของซุซูกิ เด็กเรียนรู้สาระดนตรีต่างๆ และการปฏิบัติดนตรีมากกว่าเทคนิคต่างๆ การคัดเลือกบทเพลงในแบบฝึกหัดของซุซูกิได้นำเสนออย่างเป็นขั้นตอนและมีกระบวนการพัฒนา ต้องปฏิบัติด้วยความสม่ำเสมอ มาตรฐานของบทเพลงฝึกมีการเตรียมความพร้อมในการเรียนดนตรีขั้นสูงขึ้นไป แม้ซุซูกิจะไม่ได้เน้นการฝึกโสตประสาทในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับวิธีของโคคาย ออร์ฟ และดาลโครซ แต่เมื่อพิจารณาถึงวิธีการของเขาแล้วจะพบว่ามีการเน้นขั้นตอนของการฟังเป็นพื้นฐานแรก จากนั้นจึงเป็นขั้นตอนของการปฏิบัติเครื่องดนตรี ซึ่งนับว่าเป็นการฝึกโสตประสาทและนำมาปฏิบัติบนเครื่องดนตรีโดยตรง และสามารถประเมิผลได้จากการเล่นเครื่องดนตรีนั่นเอง แนวคิดของ ดร.ซุซูกิ เรื่องแรงจูงใจนี้ สอดคล้องกับแรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) ซึ่ง (Deci, 1971-1979), (Deci & Ryan, 1980), (De Charm, 1968) ได้มีความเห็นตรงกันว่าพฤติกรรมที่เนื่องมาจากแรงจูงใจภายในจะเกิดขึ้นเองโดยไม่จำเป็นต้องมีรางวัล เพราะเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความสนใจของผู้แสดงพฤติกรรม ซึ่งตรงกันข้ามกับพฤติกรรมโอเปอร์ตเรนซ์ของสกินเนอร์ นักจิตวิทยาที่ศึกษาแรงจูงใจภายในมักจะใช้รายงานของผู้แสดงพฤติกรรม (self report) เองว่า ทำไมจึงแสดงพฤติกรรม ดังนั้น การรายงานของผู้แสดงพฤติกรรมจึงเป็นสิ่งที่วัดแรงจูงใจภายใน ถ้างานเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดผู้ที่ทำก็จะเพลิดเพลิน (enjoy) หรือยังทำยั้งมัน (Deci, 1975) ทำการทดลองพบว่า ผู้ที่ทำงานด้วยการมีแรงจูงใจภายในก็จะพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆ (toconquer optimal challenger) จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากที่สุดที่ ดร.ซุซูกิได้วางแผนให้เด็กผู้เรียน เกิดแรงจูงใจที่มาจากภายในมากกว่าแรงจูงใจภายนอก เพราะเด็กที่เรียนในระบบของ ดร.ซุซูกิ ต้องการที่จะเล่นไวโอลินให้ได้เหมือนเพื่อนๆ ในห้องเรียน ไม่ได้ต้องการรางวัล สิ่งของแต่อย่างใด และเด็กต้องการเล่นเองมากกว่าต้องการให้ครูชมเชยด้วยซ้ำไปแต่ใช้ว่าการเรียนการสอนของ ดร.ซุซูกิ จะไม่มีข้อเสียเลย อาจารย์ยามาดะ ซุซูกิ (Yamada Suzuki) ซึ่งเป็นหลานสาวของ ดร.ซุซูกิ และปัจจุบันเป็นผู้บริหารของสถาบันซุซูกิ ได้เดินทางมาให้การอบรมด้วยตนเอง ในระบบการเรียนการสอนของ ดร.ซุซูกิ ได้เน้นทางด้านการปฏิบัติที่เป็นธรรมชาติ จนแม้

เด็กอายุไม่เกิน 5 ขวบบางคนก็สามารถเล่น (violin concerto in A minor) ของ (Vivaldi) ได้อย่างคล่องแคล่ว มีความถูกต้องของเสียงและท่าทางประคองนักดนตรีอาชีพ แต่ครูของ ดร.ชูชุกิ จะไม่ได้สอนเนื้อหาที่เกี่ยวกับบทเพลงนั้นๆ เลย เช่น ประวัติของเพลง หรือประวัติคีตกวี ทฤษฎีดนตรีเบื้องต้น เนื้อหาสาระทางวรรณคดีดนตรี หรือแม้แต่ความคิดสร้างสรรค์ในเพลง การบรรเลงเพลงของเด็กนักเรียนชูชุกิเกิดขึ้นจากการจดจำและเลียนแบบ ดังนั้นต้นแบบที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ซึ่ง ดร.ชูชุกิ เองก็ให้ความสำคัญกับต้นแบบนี้มาก เช่น การให้เด็กฟังเพลงที่เลือกสรรแล้วในทุกสถานที่ โดยใช้วิธีการเปิดเทปเพลง และเด็กสามารถซึมซับเอาเสียงดนตรีที่ดีแล้วได้จริงและเกิดการเลียนแบบ แต่ความซาบซึ้งในดนตรีนั้นได้เกิดขึ้นจริง

Maria Montessoie ได้ทำการสอนเด็กปัญญาอ่อนให้สามารถสอบผ่านประโยคประถมศึกษาได้ทุกคน และได้ประยุกต์วิธีการสอนนี้มาใช้ในเด็กเล็กธรรมดา และได้อุทิศเวลาตลอดชีวิตในการสาธิตการสอนแบบ “มอนเตสซอรี” และเธอได้กล่าวว่างานของเธอเป็น (A Scientific System of Education) โดยแท้ ซึ่งทฤษฎีของเธอสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก เช่น งานของ พิวาเจต์, กิเซลล์, บรูเนอร์, เบาเออร์ ฯลฯ ย่อมเป็นการอธิบายได้อย่างดีว่า “มอนเตสซอรี” ได้ผลดีในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ในชั้นเรียนแบบ “มอนเตสซอรี” มีการให้ความสำคัญของการแนะนำดนตรีต่อเด็ก ที่โรงเรียนตัวอย่าง (the model montessorry school) แห่งกรุงเวียนนา ครูได้คัดเลือกเพลงพื้นเมืองและเพลงคลาสสิกจากประเทศทั่วโลกเอาไว้ใช้ประกอบการเรียนของเด็ก และให้โอกาสในการฝึก ดังต่อไปนี้

(1) การฝึกเพื่อให้เข้าใจ “จังหวะ” ของดนตรี โดยการฝึกทรงตัว การวิ่งเข้าจังหวะ เดินตามจังหวะ เคลื่อนไปตามกฎที่กำหนดไว้

(2) การศึกษาความคล่องจองและทำนองดนตรี อาจใช้เครื่องดนตรีง่ายๆ เช่น เครื่องเคาะต่างๆ เข้าไปประกอบโดยให้เด็กเล่นกันโดยเสรี ความสนใจในเด็กเกิดมาจากการได้ฟังเพลงซึ่งตนชื่นชอบ แล้วลองมา “เล่นด้วยหู” จนพอไปได้ ส่วนความเข้าใจและความสามารถในการเล่นดนตรีนั้น ได้รับการส่งเสริมจากการมีโอกาสได้จับเครื่องดนตรีขึ้นมาลองสร้างเสียงสูงต่ำซึ่งประทับอยู่ในใจเด็กได้อย่างน่าพิศวง

(3) การเขียนและอ่านดนตรี โดยให้เด็กได้ฝึกโสตประสาทสังเกตความสูงต่ำของเสียง และขั้นต่อมาก็แทนตัวโน้ตด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ ขั้นสุดท้ายจึงแนะนำให้เด็กรู้ความหมายของโน้ต

การแนะนำดนตรีในเด็กของ “มอนเตสซอรี” จะเริ่มจากจังหวะความสอดคล้อง ต้องมาก่อนการเรียนอ่านและเขียนตัวโน้ตกระบวนการของ การเรียนรู้ของมอนเตสซอรีที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนดนตรีแก่เด็กมี 3 ขั้นตอนคือ

- (1) Imitation การเลียนแบบ โดยมีครูเป็นต้นแบบของเด็ก
- (2) Recognition การจดจำ และการแยกแยะความแตกต่างของเสียงที่ได้ฟัง
- (3) Intonation การเปล่งเสียงร้อง อย่างถูกต้องเป็นการทดสอบขั้นสุดท้ายว่าเด็กมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้

ทฤษฎีการสอนดนตรีที่ได้นำเสนอมานี้ เป็นทฤษฎีการสอนดนตรีที่นิยมใช้กันไปทั่วโลก จึงเป็นหลักพิจารณาในเบื้องต้นว่า ในการศึกษาดนตรีต่างประเทศนั้นเน้นความสนใจในการพัฒนาศักยภาพดนตรีในเด็กอย่างมาก และบางหลักสูตรก็ไม่ได้เริ่มต้นเรียนดนตรีด้วยเครื่องดนตรีโดยตรง แต่ใช้การฟังเพลง การร้องเพลง และการสร้างความรู้สึกเกี่ยวกับ เสียงดนตรีและแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆ เมื่อเด็กได้เกิดความรู้สึกตอบสนองต่อเสียงดนตรีดีแล้ว ครูจึงเริ่มเข้าสู่การบรรเลงเครื่องดนตรี การสอนอ่านโน้ต ฯลฯ ซึ่งเป็นขั้นตอนการสอนที่เป็นธรรมชาติ ดังนั้น เราจึงควรทำความเข้าใจว่า การเรียนดนตรีสำหรับเด็กนั้น บางที่ต้องใช้กิจกรรมดนตรีหลายๆ อย่างมาเป็นองค์ประกอบ ไม่ได้เริ่มด้วยการปฏิบัติเครื่องดนตรีโดยตรงทีเดียว

### 3. ทักษะทางดนตรี

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2537, หน้า 23) กล่าวถึงแนวคิดของดนตรีสากล สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นเนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบหรือโครงสร้างของดนตรี และส่วนที่เป็นทักษะ ได้แก่ การปฏิบัติทางด้านดนตรีหรือทักษะทางดนตรีดังรายละเอียดต่อไปนี้

- (1) เนื้อหาดนตรี (music content) ซึ่งประกอบด้วย

- (1.1) จังหวะ (rhythm) คือการจัดเรียงของเสียงหรือความเงียบ ซึ่งมีความสั้นยาวต่างๆ กัน โดยกำหนดจังหวะตก หรือจังหวะที่สม่ำเสมอ เช่น การเต้นของหัวใจ แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับจังหวะ ได้แก่ จังหวะตก จังหวะเน้นหรือจังหวะหนัก ความยาวของจังหวะรูปแบบของจังหวะ

- (1.2) ทำนอง (melody) ทำนองคือการจัดเรียงของระดับเสียง ซึ่งมีความสั้นยาวกำหนดโดยจังหวะของทำนองแนวคิดพื้นฐานได้แก่ แนวทำนองที่ดำเนินไปด้วยเสียงเรียงเสียงกระโดด เสียงซ้ำ ช่วงกว้างของเสียง เกิดจากการเคลื่อนที่ขึ้นๆ ลงๆ หรืออยู่กับที่ของระดับเสียงและการจัดระดับเสียงของทำนอง

- (1.3) เสียงประสาน (hamony) คือระดับเสียงตั้งแต่สองเสียงเป็นต้นไปที่ร้องหรือเล่นในขณะเดียวกันลักษณะของการประสานเสียงมีอยู่ด้วยกันหลายลักษณะ เช่น เป็นลักษณะของการใส่เสียงประสานให้กับทำนองเพลงหนึ่งทำนอง หรือเป็นการนำทำนองเพลงสองทำนองมาร้องพร้อมกันทำให้เกิดการสอดประสานของทำนองนอกจากนี้ยังมีการร้องแบบไล่ตามกัน



(1.4) รูปแบบ (form) เป็นโครงสร้างที่ทำให้ดนตรีมีความหมายในลักษณะของเสียงกับเวลา รูปแบบทำให้ดนตรีมีความหมายต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ทำให้ดนตรีหรือบทเพลงแต่ละบทมีความเป็นหนึ่ง แนวคิดพื้นฐานด้านรูปแบบดนตรี ได้แก่ ทำนองหลักเป็นส่วนเล็กที่สุดของรูปแบบดนตรี ประโยค มีลักษณะเป็นการแสดงความคิดหนึ่งๆ ออกมาทางดนตรี ส่วนจบของประโยคแสดงไว้ด้วยการลงท้าย

(2) ทักษะดนตรี (music skill) ทักษะดนตรีจัดเป็นหัวใจของการศึกษาดนตรี ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรให้ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เด็กเกิดทักษะทางดนตรีหลายๆ ด้าน ทักษะทางดนตรีประกอบด้วย การฟัง การบรรเลงเครื่องดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกาย ความคิดสร้างสรรค์ และการอ่านโน้ต เขียนโน้ต ซึ่งประกอบไปด้วย

(2.1) การฟัง (listening) การฟังเป็นทักษะที่จำเป็นมากสำหรับดนตรี เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียง การฟังย่อมมีบทบาทมากในการช่วยให้ผู้ศึกษาดนตรีมีความเข้าใจดนตรีซึ่งนำไปสู่ความซาบซึ้งและรักดนตรีต่อไป การฟังเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนเนื่องจากเพลงเป็นศิลปะมีองค์ประกอบและโครงสร้างที่สลับซับซ้อน อย่างไรก็ตามการฟังเป็นทักษะที่เรียนรู้ได้และจัดเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญความซาบซึ้งทางดนตรีจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีทักษะในการฟังที่เพียงพอ การฟังจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนการสอนดนตรีทุกระดับ

(2.2) การร้องเพลง (singing) การร้องเพลงเป็นทักษะดนตรีที่ต้องได้รับการฝึกฝนเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ ทางดนตรี ทั้งนี้เนื่องจากการร้องเพลงมีหลายลักษณะด้วยกัน และเทคนิคต่างๆ ในการร้องเพลงมีมากมาย ผู้ที่มีทักษะการร้องเพลงเข้าใจหลักการ มีพื้นฐานจะสามารถร้องเพลงได้ไพเราะน่าฟัง การร้องเพลงเป็นทักษะที่ผู้ศึกษาดนตรีจะต้องแสดงออกไม่เหมือนกับการฟัง จะเห็นได้ว่าการร้องเพลงเป็นกิจกรรมทางดนตรีที่ให้ความสนุกสนานและสร้างความสนใจให้กับผู้ศึกษาดนตรีเป็นอย่างดีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาจึงควรมีกิจกรรมการร้องเพลงเป็นกิจกรรมแกนกลางที่สำคัญในการจัดกิจกรรมสอนร้องเพลง ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร้องเพลงในลักษณะต่างๆ เช่น การร้องเดี่ยว ร้องหมู่ และร้องประสาน

(2.3) การบรรเลงเครื่องดนตรี (playing) การศึกษาดนตรีในระดับประถมศึกษานั้นทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญ แต่เป็นเพียงเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบรรเลงเครื่องดนตรีบางประเภท และสร้างความเข้าใจในดนตรีให้มากขึ้น การบรรเลงเครื่องดนตรีสามารถบรรเลงได้ 2 รูปแบบคือการบรรเลงเดี่ยวและการบรรเลงหมู่ซึ่งต้องอาศัยหลักการบรรเลงดนตรีและองค์ประกอบทางดนตรี ดังนี้

1) หลักการบรรเลงดนตรีการบรรเลงดนตรีให้มีความไพเราะนั้นควรใช้หลักการโดยทั่วไป ดังนี้

1.1) เล่นให้ถูกต้องตามจังหวะและทำนองของเพลง

1.2) ปรับระดับเสียงของเครื่องดนตรีให้มีความกลมกลืนสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ในการบรรเลงเป็นวง

1.3) ปฏิบัติตามสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายทางดนตรีได้ถูกต้อง

1.4) ใช้หรือเล่นเครื่องดนตรีให้ถูกวิธีตามลักษณะเครื่องดนตรีชนิดนั้น

2) องค์ประกอบทางดนตรีในการบรรเลงเครื่องดนตรีผู้เล่นจะต้องรับรู้และเข้าใจองค์ประกอบทางด้านดนตรีด้วย เพื่อสามารถนำไปใช้ในการบรรเลงดนตรีได้ถูกต้องซึ่งองค์ประกอบทางดนตรี มีดังนี้

2.1) จังหวะ คืออัตราความช้า-เร็วของบทเพลง ซึ่งมีสัญลักษณ์กำหนดไว้ในโน้ตเพลง

2.2) ทำนอง คือแนวระดับเสียงของเพลงซึ่งมีทั้งเสียงสูง-ต่ำนำมาเรียบเรียงให้อยู่ในแนวระดับที่ต้องการ

2.3) การประสานเสียง คือการขับร้องและบรรเลงดนตรีพร้อมๆ กันหรือการขับร้องเป็นหมู่คณะ โดยเสียงที่ได้จะต้องสอดคล้องกลมกลืนกัน

2.4) รูปแบบของบทเพลง คือ โครงสร้างของเพลงซึ่งจะกำหนดวรรคตอนเนื้อเพลงการซ้ำและการเปลี่ยนทำนองเพลง เป็นต้น

(3) การใช้และดูแลรักษาเครื่องดนตรี เครื่องดนตรีแต่ละชนิดถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการบรรเลงให้มีความแตกต่างกัน โดยมีวิธีเล่นตามลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีชนิดนั้นซึ่งผู้เล่นควรเล่นให้ถูกต้องตามวิธีเล่น นอกจากนี้ผู้เล่นจะต้องรู้จักวิธีการดูแลรักษาเครื่องดนตรีที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อรักษาและสามารถใช้งานได้นานยิ่งขึ้น การเก็บและดูแลรักษาเครื่องดนตรี ดังนี้

(3.1) หลังจากใช้งานแล้วควรทำความสะอาดเครื่องดนตรีด้วยวิธีต่างๆ เช่น ถูทำความสะอาดใช้ผ้าชุบน้ำบิดหมาดๆ เช็ด เป็นต้น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามลักษณะของเครื่องดนตรี

(3.2) เครื่องดนตรีที่มีกล่องใส่เฉพาะ ควรเก็บใส่กล่องก่อนนำไปเก็บ

(3.3) การเก็บเครื่องดนตรีไว้ในตู้ควรเก็บเครื่องดนตรีที่มีขนาดใหญ่และมีน้ำหนักมากไว้ด้านล่าง

(3.4) การเก็บเครื่องดนตรี ควรแยกประเภทเก็บเพื่อสะดวกในการค้นหาและนำมาใช้ในครั้งต่อไป

(4) การเคลื่อนไหวร่างกาย (moving) การเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อตอบสนองต่อเสียงดนตรีเป็นทักษะพื้นฐานอย่างหนึ่งซึ่งช่วยเสริมความเข้าใจในดนตรีได้เช่นเดียวกับการร้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งสามารถใช้ร่างกายช่วยพัฒนาแนวคิดพื้นฐานทางดนตรีได้เป็นอย่างดี

(5) ความคิดสร้างสรรค์ (creating) ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีสามารถกระทำได้หลายลักษณะหลายรูปแบบ เช่นการแต่งเพลงจากทำนองง่ายๆ เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกทางด้านดนตรี ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจดนตรีได้เป็นอย่างดี

(6) การอ่าน การเขียนโน้ต (reading-write note) ทักษะการอ่านโน้ตการเขียนสัญลักษณ์ทางดนตรีจัดว่าเป็นทักษะที่สำคัญประการหนึ่งในการศึกษาดนตรี เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียงจึงต้องแปลเสียงเป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการถ่ายทอดเสียงต่างๆ ฉะนั้นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในดนตรีหรือสื่อที่จะเป็นสื่อในการแสดงออกทางดนตรีจึงมักต้องผ่านขั้นตอนแปลงหรือการใช้สัญลักษณ์ดนตรีเสมอ (พงค์ลา นาควิเชียร, 2537, หน้า 21)

#### 4. การวัดและประเมินทักษะ

การวัดและประเมินผลดนตรีเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ของกระบวนการทางการเรียนทักษะในวิชาดนตรี โดยระบบการศึกษาเมื่อมีการเรียนย่อมมีการวัดและการประเมินผล การเรียน เพื่อให้ทราบว่า ผู้เรียนได้เรียนสิ่งใดไปบ้าง มากน้อยเพียงใด และได้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างไร สำหรับผู้สอน การวัดและประเมินผลทำให้ทราบได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนประสบความสำเร็จเพียงใด มีสิ่งใดที่ดีหรือสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อทำให้การเรียนการสอนในครั้งต่อไปพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การวัดและประเมินผลจึงควรมีหลักการ มีระบบ มีการจัดการที่ครอบคลุม มีความรัดกุม ความสะดวก และให้ผลตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ การวัดและประเมินผลดนตรี จึงเป็นเรื่องสำคัญและสามารถทำให้เกิดประโยชน์ได้ในหลายแง่มุม

ในการวัดและประเมินผลนั้น การเรียนในวิชาทั่วไปแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือการประเมินผลในกระบวนการ และการประเมินผลหลังการเรียนการสอน (กิ่งกาญจน์ สิริสุนทร, 2550) ในกระบวนการเรียนดนตรีนั้นแม้ผลลัพธ์สุดท้ายที่เราคาดหวัง คือการแสดงออกถึงประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นในภาพรวมทั้งหมด อาจเป็นการแสดงดนตรีเพื่อสอบ หรือการสอบเนื้อหาวิชาดนตรีในช่วงปลายภาคเรียน แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนในระหว่างการศึกษาของผู้เรียน (อาจเห็นได้ชัดเจน ในเรื่องการเรียนทักษะทางเครื่องดนตรี) ผลการประเมินในลักษณะนี้ไม่

สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนได้ทันที แต่สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไปที่ผู้สอน สอนในวิชานั้นๆ อีกครั้งหนึ่งในอนาคตได้ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2545) เมื่อใดที่การสอนไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากผู้เรียนไม่เข้าใจ ผู้สอนก็ต้องพยายามคิดหาเทคนิคการสอน การอธิบายหรือสาธิตให้นักเรียนเข้าใจมากขึ้นในทันทีหรือในการเรียนชั่วโมงถัดไป

การประเมินผลในกระบวนการจึงน่าจะเป็นสิ่งที่สำคัญในการเรียนทักษะคนตรี เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ใช้ในการพัฒนาความสามารถของนักเรียน ซึ่งผู้สอนสามารถประเมินและปรับปรุงแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้ทันทีซึ่งในปัจจุบันได้มีการวัดและประเมินผลรูปแบบหนึ่งที่อนุญาตให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการวัดและประเมินตนเองได้ ซึ่งส่งผลดีหลายอย่างในกระบวนการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการเรียนด้าน ทักษะทางดนตรี เช่น นักเรียนได้มีการจัดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง รู้ถึงกระบวนการเรียน ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง เห็นถึงเนื้อหาและผลลัพธ์ทางการเรียนที่ตนจะต้องไปถึง อันเป็นผลดีต่อการจัดการทางการเรียน และลดเวลาในการประเมินของครูผู้สอนอีกด้วย วิธีการนี้คือ การวัดและประเมินผลแบบ รูบริก (rubrics)

รูบริกจะประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ ช่วงชั้นความสามารถหรือเกณฑ์ที่ใช้ประเมินการปฏิบัติ ทักษะต่างๆ ของผู้เรียน และระดับคุณภาพหรือระดับคะแนน เกณฑ์จะบอกผู้สอนหรือผู้ประเมินว่าการปฏิบัติงานหรือผลงานนั้นๆ จะต้องครอบคลุมพิจารณาถึงสิ่งใดบ้าง ระดับคุณภาพหรือระดับคะแนนจะบอกว่า การปฏิบัติทักษะนั้นๆ สมควรจะได้ระดับคุณภาพหรือระดับคะแนนใดของเกณฑ์แต่ละตัว (ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ, 2544) รูบริกจึงเป็นเหมือนการกำหนดลักษณะเฉพาะที่ผู้เรียนและผู้สอนได้ตั้งข้อตกลงร่วมกันก่อนการเรียนและระหว่างการเรียน

สิ่งสำคัญที่การวัดแบบรูบริก ทำได้อย่างดีเยี่ยมคือ การช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจคุณภาพ ทักษะทางดนตรีของตนเองและของคนอื่นๆ อย่างมีเหตุผล เมื่อใช้รูบริกเป็นแนวทางในการประเมิน ผู้เรียนจะสามารถชี้แนะและ แก้ปัญหาเกี่ยวกับผลงานของตนและผู้อื่นได้อย่างตรงจุด การฝึกฝนซ้ำๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทักษะของตนเองจะทำให้ผู้เรียนเพิ่มความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการฝึกฝนของตนมากขึ้น และทำให้ผู้สอนนั้นสามารถประเมินความก้าวหน้าผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

การวัดและประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนทักษะทางดนตรีควรเรียนรู้อย่างยิ่ง ผู้สอนทักษะที่เก่งควรเป็นผู้ประเมินผลที่เก่งด้วย เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่ายกล่าวคือ ผู้เรียนทักษะจะได้รับการพัฒนาอย่างตรงจุดมุ่งหมาย รัดกุม และครูผู้สอนก็ได้มีการพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนของตนต่อไป

สุวิมล ว่องวานิช (2545, หน้า 62) ได้ให้ความหมายการวัดทักษะปฏิบัติไว้ว่า การวัดทักษะปฏิบัติประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

(1) ต้องมีการปฏิบัติหรือแสดงผลงานปฏิบัติให้ปรากฏ

(2) การปฏิบัติงานต้องอาศัยกลไกการทำงานของอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายที่ประสานสัมพันธ์กัน

(3) การปฏิบัติงานควรมีการกระทำซ้ำอยู่บ่อยครั้ง

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2537, หน้า 65) กล่าวถึงการวัดผลเป็นการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์เข้ากับสิ่งของหรือเหตุการณ์ซึ่งจะมีการทดสอบ อันเป็นกรรมวิธีของการสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ และ อธิบายการสังเกตนั้นด้วยมาตรฐานจำนวนหรือจำแนกประเภทอย่างมีระบบ เป็นการวัดเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ทักษะ ตลอดจนเจตคติต่างๆ ของนักเรียน อันจะมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาและยังนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจในการให้การศึกษาในระดับต่างๆ

วิญญู ทรัพย์ะประภา (2546, หน้า 84) ได้เสนอแนวคิดการประเมินผลการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีไว้ ดังนี้ การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ติดตามพัฒนาการทางด้านดนตรีของผู้เรียน โดยยึดพฤติกรรมด้านความรู้ ความเข้าใจด้านทักษะ และด้านความรู้สึกที่เป็นสาระที่จะทำการประเมิน ซึ่งทางด้านดนตรีได้แก่ พฤติกรรมทางด้านโครงสร้างดนตรี ทักษะดนตรี และวรรณคดีดนตรี การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ นิยมเอาจุดประสงค์ของการสอนมาแยกเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วทำการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์นั้น โดยใช้วิธีการประเมินผลแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม วิธีที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนดนตรีคือ การสังเกตการณ์ร่วมกิจกรรมของนักเรียน การทดสอบการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายบุคคล การทดสอบการปฏิบัติของนักเรียนเป็นรายกลุ่มการสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ การเลือกวิธีการใดขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาวิชาการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ตลอดจนวิธีการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นตัวกำหนดสาระในการประเมินผล

## 5. ความหมายของดนตรีและเครื่องดนตรี

ความหมายของดนตรี คือ เป็นระบบเสียงที่ปรุงแต่งขึ้นเป็นทำนอง มีลีลา มีจังหวะ และระดับของความดังความค่อยสลับกันไป หน่วยของเสียงทุกหน่วยไม่ว่าจะมาจากแหล่งกำเนิดเสียงแหล่งเดียวกันหรือไม่ก็ตาม เมื่อคิดทวีปรุงแต่งขึ้นมาเป็นทำนองเพลง มีลีลา มีจังหวะแล้ว จะจัดอยู่ในความหมายของดนตรีทั้งสิ้น ส่วนประกอบของดนตรีจะเรียกว่า วลี หน่วยซึ่งเล็กที่สุดของดนตรีคือ อัตราความสั้นยาว ของเสียง (duration) หน่วยนี้จะทำให้เสียงดนตรีมีความถี่สั้นหรือยาวออกไปตามที่คิดทวิจินตนาการออกมา เสียงดนตรีที่ปรุงแต่งขึ้นมาจะมีทำนองที่แผ่อาณาภาพให้ผู้ฟังและศิลปินเองอยู่ในห้วงแห่งอารมณ์สุนทรียะรส แก่นแท้ของดนตรีจึงมีลักษณะเป็นสากล คน

ทุกชาติ ทุกภาษาย่อมสามารถรับรู้รสของดนตรีได้เท่าเทียมกัน โดยไม่จำกัดเพศ วัย หรือชั้นวรรณะ ความเป็นสากลของดนตรีจึงอยู่ที่ ภาษาแห่งเสียงดนตรี

(1) ประเภทเครื่องดนตรีสากลสำหรับเครื่องดนตรีสากลในปัจจุบันนิยมแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้ (ฉรุฑ์สุทธจิตต์, 2551)

(1.1) กลุ่มเครื่องสาย (string instruments) เป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียง โดยการสั่นสะเทือนของสายลวด เชือก เอ็น หรือ ไนลอน และมีวัสดุที่ทำหน้าที่เป็นตัวขยายเสียงให้มีความก้องกังวานดังเพิ่มขึ้น (ตัวกำธรเสียง) คุณภาพของเสียงขึ้นอยู่กับรูปร่างและวัสดุที่ใช้ทำการสั่นสะเทือนของสายอาจทำได้ด้วยการสี หรือดีด โดยอาจกระทำโดยตรง หรือเพิ่มกลไกให้สะดวกขึ้น

1) ไวโอลิน (violin) ไวโอลินคันหนึ่งๆ ประกอบด้วยแผ่นไม้หลายชิ้น แต่ละชิ้นเลือกมาจากไม้ชนิดต่างๆ กันตามความเหมาะสมที่จะนำมาทำเป็นส่วนต่างๆ ของไวโอลิน ด้านหน้าใช้ไม้พฤษซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อนมีลายละเอียด ด้านหลังใช้ไม้เมเปิ้ล



ภาพที่ 2.1 เครื่องดนตรีไวโอลิน

ที่มา : รูปภาพลักษณะและการเล่นไวโอลิน, 2557

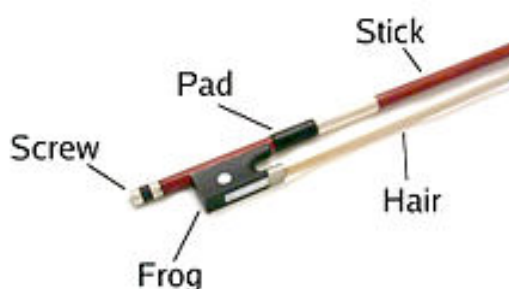
2) ไวโอลินประกอบด้วยสาย 4 สาย แต่ละสายเทียบเสียงห่างกันคู่ 5 เพอร์เฟค คือ เสียง G-D-A-E สายต่ำสุดเทียบเสียง G ต่ำถัดจาก D กลาง สายทั้งสี่มีความยาวเท่ากัน แต่ระดับเสียงแตกต่างกันตามขนาด ไวโอลินขนาดมาตรฐานจะมีความยาวทั้งสิ้น 23.5 นิ้ว



ภาพที่ 2.2 ไวโอลินสาย 4 สาย

ที่มา : รูปภาพลักษณะและการเล่นไวโอลิน, 2557

3) ไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นท่วงทำนอง (melodic instrument) มีเสียงแหลมสดใส ถ่ายทอดอารมณ์ได้ดี ถ้าต้องการจะเล่นให้เสียงหวาน เศร้า ก็ทำได้โดยใช้เทคนิคการเล่นแบบต่างๆ คันชักของไวโอลินยาว 29 นิ้ว ตรงส่วนจับของคันชักด้านในจะมีที่สำหรับปรับเพื่อดีงให้เส้มี้าตึง



ภาพที่ 2.3 เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นท่วงทำนอง

ที่มา : รูปภาพลักษณะและการเล่นไวโอลิน, 2557

กิริติ บุญเจือ (2522, หน้า 389) ได้ให้ความหมายของดนตรีว่าเป็นศิลปะที่เน้นการใช้ “เสียง” เป็นสื่อธรรมชาติของดนตรีจึงมีลักษณะ เป็นนามธรรมไม่ขึ้นอยู่กับโลกแห่งปรากฏการณ์ “เสียง” ซึ่งถือเป็นสื่อนี้ หากเป็นไปโดยธรรมชาติ เช่น ฟาร้อง ฟาผ่า เสียงน้ำไหล หรือเสียงที่เกิดจากการกระทบระหว่างของสองสิ่ง ยังไม่อาจจะเรียกว่าเป็นเสียงของดนตรี ความลึกซึ้งในเสียงเพลงความคิดและจินตนาการจะมีความสัมพันธ์กับลีลาของเพลง ย่อมต้องอาศัยการร้อยกรองของระดับเสียงนั้นๆ ให้เกิดความงาม ความไพเราะ สอดแทรกด้วยอารมณ์และการสร้างสรรค์

ศิลปะดนตรีเป็นปรากฏการณ์ในสังคมของมวลมนุษย์ เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้น แรงการสร้างสรรค์ที่มีอยู่พร้อมในจิตใจของคีตกวี และถ่ายทอดความงามนั้นออกมา

กรมสามัญศึกษา (2536, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของดนตรีไว้ว่า เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพชีวิตที่ดี ดังจุดเน้นที่กรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้ใน นโยบายเรื่องทิศทางการจัดการศึกษา ข้อที่ 4 คือ “มุ่งส่งเสริมการดนตรี กีฬา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ทั้งในด้านความเข้าใจในแนวความคิด กิจกรรม และการส่งเสริมบรรยากาศสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประสานกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต”

อรวรรณ บรรจงศิลป์ (2540, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของดนตรีว่า ดนตรีถือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ และมักกล่าวว่า ดนตรีคือปัจจัยที่ 5 ที่มนุษย์ทุกคนปฏิเสธไม่ได้ ดังนั้น การสอนดนตรีจึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้หลักการอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดสุนทรีย์ในตัวผู้เรียน จากจุดมุ่งหมายทางการศึกษามุ่งให้เด็กพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม อันจะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2545) กล่าวว่า ความเข้าใจดนตรี เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่นำไปสู่ความซาบซึ้งในสุนทรีย์รสของดนตรี ความซาบซึ้งในดนตรี เป็นสุนทรีย์ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ความซาบซึ้งในดนตรีในฐานะผู้ฟังดนตรี พัฒนาการที่ได้จากกระบวนการฟังที่ถูกต้อง ทำให้เห็นคุณค่าแท้จริงของดนตรี ความเอิบอิ่มเกิดในความรู้สึก เป็นสิ่งที่ทำให้ตนเองและมนุษยชาติมีคุณค่ามากขึ้นได้ เมื่อดนตรีทำให้ความเป็นมนุษยชาติมีคุณค่าเพิ่มขึ้น ความเข้าใจในมนุษย์ด้วยกันเองย่อมจะมีเพิ่มขึ้นด้วยสันติสุข ความสงบย่อมกำเนิดขึ้นในมนุษยชาติ เมื่อนั้นดนตรีและมนุษยชาติย่อมเกี่ยวเนื่องกัน อันที่จริงจะรักษาไว้ซึ่งความเจริญแห่งปวงมนุษยชาติ คุณค่าแห่งดนตรีและมนุษยชาติย่อมเป็น

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 291) ได้อธิบายความหมายของดนตรีไว้ว่า “ดนตรีคือเสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง เครื่องบรรเลงซึ่งมีเสียงดังทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์รัก โศก หรือรื่นเริง ได้ตามทำนองเพลง ดนตรีก็เหมือนหรือคล้ายกับศิลปะในกลุ่มวิจิตรศิลป์สาขาอื่นๆ คือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดสภาวะแห่งอารมณ์แก่มนุษย์ในหลากหลายอารมณ์ คู่เคียงกับงานจิตรกรรมประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณศิลป์และนาฏศิลป์ หรือการแสดง แต่วิธีการผลิตและการนำเสนอผลงานต่อผู้ชมผู้ฟังย่อมแตกต่างกัน การให้ความหมายของศิลปะแต่ละสาขาก็ย่อมจะแตกต่างกันด้วยเช่นกัน

สุกรี เจริญสุข (2538, หน้า 18-19) ได้กล่าวไว้ว่าดนตรีคือ ศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยอาศัยเสียงเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปิน เสียงดนตรีเป็นเสียงที่มีความงามนำมาเรียบเรียงอย่างมีศิลปะขึ้นเป็นบทเพลง ความแตกต่างของเสียงดนตรีกับเสียงอื่นที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยอาศัย



ความงามของเสียงนั้น ศิลปินได้สอดใส่อารมณ์ลงไปเสียงเพื่อให้ความรู้สึกทางศิลปะ (วิญญาณของศิลปะ) ส่วนเสียงอื่นๆ ที่ไม่ใช่เสียงดนตรีเป็นเพียงเสียงที่ขาดคุณสมบัติทางดนตรี กล่าวคือขาดความรู้สึกทางศิลปะในเสียง ขาดวิญญาณของศิลปินในเสียงนั่นเอง อารมณ์ ความรู้สึก สิ่งที่ส่งมากระทบ สิ่งเหล่านี้จะถูกบันทึกลงไปดนตรี ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของศิลปะ อารมณ์ในดนตรีก็เหมือนอารมณ์ในชีวิตศิลปิน ถ่ายทอดลงไปผลงาน ดนตรีที่มีอารมณ์ก็จะสื่อ ไปกระทบกับความรู้สึกต่อผู้ชม ผู้ฟังได้ ศิลปินที่เก่งผลงานดี ย่อมมีโอกาสถ่ายทอดอารมณ์ไปสู่ ผู้ฟังได้ดี

เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี (2536, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของดนตรีไว้ว่า ดนตรี เป็น ศิลปะของเสียงที่เกิดจากความพาดพิงของมนุษย์ในการสร้างเสียงให้อยู่ในระเบียบของจังหวะ ทำนองลีลาของเสียงและคีตลักษณ์ ดนตรีไม่ว่าจะเป็นของชาติใดภาษาใด ล้วนมีพื้นฐานมาจาก ส่วนต่างๆ เหล่านี้ทั้งสิ้น ความแตกต่างในรายละเอียดของแต่ละส่วนแต่ละวัฒนธรรมนั้นมีอยู่มากมายความแตกต่างดังกล่าว กรอบของวัฒนธรรมแต่ละสังคมจะเป็นปัจจัยที่กำหนดให้ตรงตาม รสนิยมของแต่ละวัฒนธรรม จึงเป็นผลให้สามารถแยกแยะดนตรีของชาติใดชาติหนึ่งแตกต่างจาก ดนตรีของอีกชาติหนึ่งได้

ปนาพันธ์ บุตรอำพันธ์ (2542, หน้า 21) กล่าวว่า ดนตรีคือ ศิลปะแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องของเสียง เป็นศิลปะที่เกิดขึ้นพร้อมกับธรรมชาติ ดนตรีถือกำเนิดขึ้นมานานนับ พันปีเป็นศิลปะที่อยู่ในกาลเวลาที่ผ่านไปมาในอดีต ปัจจุบันอีกทั้งเกิดขึ้นในอนาคต ดนตรีทุก ประเภทในโลกนี้ล้วนเกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดเดียวกันทั้งสิ้นนั่นคือกระบวนการทดลองทาง วิทยาศาสตร์โดยนักวิทยาศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่น คิดค้นขึ้นในเวลาใกล้เคียงกันมีความบังเอิญและ การทดลองเป็นขั้นตอนจนบรรลุเป้าหมายคือ การกำเนิดเสียงสูง-ต่ำ ของตัวโน้ตต่างๆ จากครั้งแรก ที่ได้ค้นพบนำไปสู่วิวัฒนาการเป็นประดิษฐ์กรรมชั้นเอกที่ส่งผลไปถึงอนาคตจากนักวิทยาศาสตร์ คนหนึ่งไปสู่คนหนึ่ง จากรุ่นแรกสู่รุ่นหลัง ประดิษฐ์กรรมทางวิทยาศาสตร์ชั้นนี้จึงได้ปรับปรุงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ

สุกรี เจริญสุข (2539, หน้า 8-9) ได้ให้ความหมายของดนตรีว่า เป็นศิลปะที่มนุษย์ สร้างขึ้นโดยอาศัยเสียงเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปิน เสียงดนตรีเป็นเสียงที่มีความงามนำมา เรียบเรียงอย่างมีศิลปะขึ้นเป็นบทเพลง อารมณ์ ความรู้สึก สิ่งที่มากระทบ ตัณหาหรือความอยากสิ่ง เหล่านี้จะถูกบันทึกลงไปดนตรีซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของศิลปะ อารมณ์ในดนตรีก็เหมือน อารมณ์ในชีวิต ศิลปินถ่ายทอดลงไปผลงานดนตรีที่มีอารมณ์ ก็จะสื่อ ไปกระทบกับความรู้สึกต่อ ผู้ชมหรือผู้ฟังได้ ศิลปินผลงานดี ย่อมมีโอกาสถ่ายทอดอารมณ์ไปสู่ผู้ฟังได้ดี ดนตรีเป็นศิลปะที่ถูก นำไปแปรความหมายต่างๆ มากมาย การค้นหาความหมายในเสียงดนตรี นักภาษาศาสตร์ได้

พยายามนำเสียงดนตรีมาตีความให้มีคำนิยาม ซึ่งมักได้ยินกันทั่วไปว่า “ดนตรีเป็นภาษาสากล” (Music is The Universal Language of Man Kind) บางครั้งก็ได้ยินว่า “ดนตรีเป็นภาษาของอารมณ์”

สมศักดิ์ สร้อยระย้า (2545, หน้า 1) กล่าวไว้ว่า ดนตรีเป็นแรงขับและพลังผลักดันให้มนุษย์เกิดความรู้สึกตามอารมณ์ต่างๆ ทั้งกายและจิตใจ ตลอดจนช่วยสร้างเสริมพลังให้แก่มนุษย์ เมื่อมนุษย์ได้ยินเสียงดนตรีก็จะเกิดปฏิกิริยาทันที ทางกายจะสังเกตเห็นได้ด้วยอาการขยับตัวสร้าง ความเปลือยเปลือย สนุกสนาน ส่วนอาการทางด้านจิตใจจะเกิดความซาบซึ้ง ความสำราญความ ปรีดีเปรมสรุปลงได้ว่า ดนตรีคือ อุปกรณ์ในการสร้างเสียง ที่สำคัญ ความแตกต่างของรูปร่างลักษณะ วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีและวิธีการทำให้เกิดเสียง จะให้เสียงดนตรีที่แตกต่างกัน ให้อารมณ์แก่ผู้ฟัง ต่างกัน การจัดแบ่งกลุ่มหรือประเภทของเครื่องดนตรีอาจทำได้หลายวิธี อาจจัดตามรูปร่างลักษณะ วิธีการทำให้เกิดเสียง ฯลฯ เครื่องดนตรีของชาติต่างๆ ก็มีวิธีการจัดโดยอาศัยหลักเกณฑ์แตกต่างกัน ออกไป

## แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ

### 1. ความหมายของเจตคติ

เจตคติหรือทัศนคติ (attitude) หมายถึงความรู้สึกหรือความเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในรูปของการเห็นด้วย ดีหรือไม่ดี เจตคติไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ที่ประทับใจหรือ สะท้อนใจอย่างรุนแรงหรือเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยๆ

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่คนเรามีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือหลายสิ่ง ในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (subjective) อันเป็นพื้นฐานเบื้องต้น หรือการแสดงออกที่เรียกว่า พฤติกรรม

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือ สถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึก หรือท่าทีจะเป็นไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วยก็ได้

เจตคติ หมายถึง สภาพความคิด ความเข้าใจและความรู้สึกเชิงประเมินที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น วัตถุ สถานการณ์ ความคิด ผู้คน เป็นต้น ซึ่งเจตคติทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรม ต่อสิ่งนั้น ในลักษณะเฉพาะตัวตามทิศทางของทัศนคติที่มีอยู่

เจตคติ เดิมใช้คำว่าทัศนคติต่อมาคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของราชบัณฑิตยสถานให้ใช้คำว่า เจตคติ และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาได้ใช้ คำนี้มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

เจตคติ (attitude) หมายถึง ปฏิกริยาในด้านความรู้สึกนึกคิดของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล เจตคติมีรูปแบบแบ่งออกได้หลายอย่างเช่น ความสนใจ ความพึงพอใจ ความรัก ความศรัทธา ประสบการณ์จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีเจตคติสิ่งต่างๆ ทั้งในทางบวกและลบ ถ้าบุคคลที่มีเจตคติในทางบวกกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่จะเผชิญกับสิ่งนั้นพึงพอใจในสิ่งนั้น บุคคลที่มีทัศนคติในทางลบกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงหรือถอยหนี (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2543, หน้า 93)

สิวลี ศิริไล (2542, หน้า 76) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทัศนคติเกิดขึ้นจากส่วนประกอบด้านความรู้ ความพึงพอใจ และองค์ประกอบทางพฤติกรรม (cognitive, affective and behavioral components) ความเชื่อเป็นอีกส่วนประกอบหนึ่งของทัศนคติ และที่สำคัญแยกออกเสียมิได้จากกระบวนการประเมินคุณค่า ทัศนคติจึงออกมาในลักษณะของทัศนคติที่ดีและทัศนคติที่ไม่ดี หรืออาจกล่าวอีกอย่างว่า ทัศนคติในทางบวกหรือในทางลบ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ และสภาพการณ์ต่างๆ

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, หน้า 138) ให้ความหมายของเจตคติว่า สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึกและแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งและสภาวะความพร้อมทางจิตนี้ จะต้องอยู่นานพอสมควร

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541, หน้า 366) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า ทัศนคติเป็น อัจฉาศัย (disposition) หรือแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคน วัตถุ สิ่งของ หรือความคิด (Ideas) ทัศนคติอาจเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมีทัศนคติบวกกับสิ่งใด ก็จะมีพฤติกรรมที่เผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีทัศนคติลบก็จะหลีกเลี่ยง ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้และเป็นการแสดงออกของค่านิยมและความเชื่อของบุคคล

กล่าวโดยสรุป เจตคติเป็นเรื่องส่วนบุคคล ที่ไม่มีผิดหรือถูก เป็นส่วนของความรู้สึกนึกคิดท่าทีที่ของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ต่างๆ ไปโดยอาจจะมีทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ได้แก่การชอบ หรือไม่ชอบ ปรากฏเป็นพฤติกรรมเข้าหาสิ่งนั้นๆ หรือพฤติกรรมถอยหนีออกไป

## 2. ประเภทของเจตคติ

เจตคติแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ทักษะคติทางบวก ทักษะคติที่ดี เป็นแนวโน้มที่อินทรีย์จะเข้าหาสิ่งเร้า หรือสถานการณ์นั้นๆ เนื่องจากมาจากความชอบหรือความพึงพอใจ

2.2 ทักษะคติทางลบ ทักษะคติที่ไม่ดี เป็นแนวโน้มที่อินทรีย์จะถอนหนีจากสิ่งเร้า หรือสถานการณ์นั้นๆ เนื่องจากมาจากความไม่ชอบหรือความไม่พึงพอใจ

นอกจากนั้น เจตคติ มี 3 ประเภทดังนี้

(1) ทักษะคติทางบวก (positive attitude) เป็นการแสดงออกหรือมีปฏิกิริยาทางด้านที่ดี ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

(2) ทักษะคติทางลบ (negative attitude) เป็นการแสดงออกหรือมีความรู้สึกที่ไม่ดี หรือเป็นไปในทางลบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

(3) ทักษะคตินิ่งเฉย (passive attitude) เป็นทักษะคติในลักษณะที่บุคคลนั้นไม่มีความคิดเห็นในเรื่องนั้นๆ หรือต่อบุคคลนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เจตคติ มี 3 ประเภท ได้แก่ ทักษะคติทางบวก เป็นการแสดงออกปฏิกิริยาของบุคคลที่มีความสนใจ ชอบ และมีแนวโน้มที่จะเข้าหาสิ่งเร้า ทักษะคติทางลบเป็นการแสดงออกปฏิกิริยาของบุคคลที่ไม่สนใจ ไม่ชอบ และมีแนวโน้มถอยหนีสิ่งเร้า และ ทักษะคตินิ่งเฉยเป็นความรู้สึกของบุคคลไม่แสดงความคิดเห็นต่อสิ่งเร้าไม่เข้าหาและไม่ถอยหนี

### 3. ลักษณะของเจตคติ

ลักษณะสำคัญของเจตคติมี 4 ประการ คือ

3.1 เจตคติ เป็นสภาวะก่อนที่พฤติกรรมได้ตอบ (predisposition to respond) ต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะหรือจะเรียกว่าสภาวะพร้อมที่จะมีพฤติกรรมจริง

3.2 เจตคติ จะมีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา (persistence overtime) แต่ไม่ได้หมายความว่า จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

3.3 เจตคติ เป็นตัวแปรหนึ่ง นำไปสู่ความสอดคล้องระหว่าง พฤติกรรม ความรู้สึก นึกคิดไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกโดยวาจา หรือการแสดงความรู้สึก ตลอดจนการที่จะต้องเผชิญ หรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3.4 เจตคติ มีคุณสมบัติของแรงจูงใจ ในอันที่จะทำให้บุคคลประเมินผลหรือเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งหมายความต่อไปถึงการกำหนดทิศทางของพฤติกรรมจริงด้วย

เจตคตินับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำงานอย่างหนึ่ง นอกจากความพร้อมและการจูงใจ บุคคลที่มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานจะช่วยให้งานได้ผลทั้งนี้เพราะเจตคติ เป็นต้นกำเนิดของความคิดและการแสดงการกระทำออกมานั่นเอง

กล่าวโดยสรุป เจตคติ เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่เป็นแรงขับแรงจูงใจของบุคคล แสดงพฤติกรรมที่จะแสดงออกไปในทางต่อต้านหรือสนับสนุน ต่อสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้น ถ้าทราบเจตคติของบุคคลใดที่สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ โดยปกติคนเรามักแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับเจตคติที่มีอยู่

สจวร์นส์ ไคว้ตระกูล (2541, หน้า 367) กล่าวถึงลักษณะเจตคติไว้ ดังนี้

(1) เจตคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้  
(2) เจตคติเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลกล้าเผชิญกับสิ่งเร้าหรือหลีกเลี่ยง  
ดังนั้น เจตคติจึงมีทั้งบวกและลบ

(3) เจตคติประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างคือ

(3.1) องค์ประกอบเชิงความรู้สึกและอารมณ์ (affective component)

(3.2) องค์ประกอบเชิงปัญญาหรือรู้คิด (cognitive component)

(3.3) องค์ประกอบเชิงพฤติกรรม (behavioral component)

3.5 เจตคติเปลี่ยนแปลงได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงเจตคติอาจเปลี่ยนแปลงจากบวกเป็นลบหรือลบเป็นบวก ซึ่งบางครั้งเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงทิศทางของเจตคติหรืออาจเปลี่ยนแปลงความเข้มข้น (intensity) หรือความมากน้อย เจตคติบางอย่างอาจหยุดหรือยึดหยุ่นได้

3.6 เจตคติเปลี่ยนแปลงตามชุมชน หรือสังคมฯหนึ่ง อาจมีค่านิยมที่เป็นอุดมการณ์พิเศษเฉพาะ ดังนั้นค่านิยมเหล่านี้อาจมีอิทธิพลต่อเจตคติจึงบุคคลที่เป็นสมาชิกในกรณีที่ต้องเปลี่ยนทัศนคติจะต้องเปลี่ยนค่านิยม

3.7 สังคมประกิด (socialization) มีความสำคัญต่อการพัฒนาทัศนคติของเด็ก โดยเฉพาะเจตคติต่อความคิดและหลักการที่เป็นนามธรรม เช่น อุดมคติ เจตคติต่อเสรีภาพในการพูด การเรียน เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูงจะมีเจตคติบวกสูงสุด (Zellman & Sears, 1971)

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, หน้า 48) สรุปลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

(1) เจตคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้  
(2) เจตคติมีลักษณะที่คงทนอยู่นาน  
(3) เจตคติมีลักษณะของการประเมินคุณค่าอยู่ในตัว บอกลักษณะ ดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบ

(4) เจตคติทำให้บุคคลนั้นสามารถตอบสนองต่อความรู้สึกที่ตนต้องการ

(5) เจตคติบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสิ่งของ บุคคลกับสถานการณ์ นั่นคือ เจตคติย่อมมีความหมายนั่นเอง

สมาธิ ลักษณะ (2547, หน้า 52) กล่าวว่าเจตคตมีลักษณะสำคัญดังนี้

- (1) เจตคตจากการเรียนรู้
- (2) เจตคตเป็นจุดยืนของความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในโลกภายนอก
- (3) เจตคตสะท้อนแรงจูงใจในอารมณ์ที่บุคคลต้องการจะทำดั่งให้สอดคล้องต้องการจะทำตัวให้สอดคล้องกับบุคคลที่ตนอยู่ร่วม
- (4) เจตคตเป็นส่วนลึกในจิตใจของบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของเจตคตนั้น มีลักษณะที่เกิดจากการหล่อหลอมที่เกิดจากการเรียนรู้มีลักษณะประเมินค่าอยู่ในตัว เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของบุคคล อาจมีความคงอยู่ หรือเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามเจตคตสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และสามารถอยู่ในส่วนลึกของจิตใจของคน

#### 4. องค์ประกอบของเจตคต

องค์ประกอบของเจตคต มี 3 องค์ประกอบ คือ

4.1 องค์ประกอบด้วยความคิดความเข้าใจ หมายถึงการที่บุคคลมีเจตคตต่อสิ่งใดจะต้องประกอบด้วยความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งนั้นว่ามีคุณมีโทษหรือดีหรือเลวอย่างไร

4.2 องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด

4.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรม หมายถึงเมื่อมีคนมีความรู้เชิงประเมินและมีความรู้สึกชอบพอหรือไม่พอใจต่อสิ่งใดแล้วสิ่งที่ตามมาคือความพร้อมที่จะกระทำทางใดทางหนึ่ง ที่สอดคล้องกับความรู้เชิงประเมินและความรู้สึกต่อสิ่งนั้น

องค์ประกอบของเจตคตที่สำคัญ คือ

(1) การรู้ (cognition) ประกอบด้วยความเชื่อของบุคคลที่มีต่อเป้าหมาย เจตคต เช่น ทศนคติต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ สิ่งสำคัญขององค์ประกอบนี้ก็คือ จะประกอบด้วยความเชื่อที่ได้ประเมินค่าแล้วว่าน่าเชื่อถือหรือไม่น่าเชื่อถือ ดีหรือไม่ดี และยังรวมไปถึง ความเชื่อในใจว่าควรจะมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไรต่อเป้าหมายทัศนคตินั้นจึงจะเหมาะสมที่สุด ดังนั้น การรู้และแนวโน้มพฤติกรรมจึงมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

(2) ความรู้สึก (feeling) หมายถึง อารมณ์ที่มีต่อเป้าหมาย เจตคต นั้น เป้าหมายจะถูกมองด้วยอารมณ์ชอบหรือไม่ชอบ ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกนี้เองที่ทำให้บุคคลเกิดความตึงเครียด ซึ่งอาจกระตุ้นให้มีปฏิกิริยาตอบโต้ได้ หากมีสิ่งขัดกับความรู้สึกมากกระทบ

(3) แนวโน้มพฤติกรรม (action tendency) หมายถึง ความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเจตคติ ถ้า บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อเป้าหมาย เขาจะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมช่วยเหลือหรือสนับสนุนเป้าหมายนั้น ถ้าบุคคลมีเจตคติในทางลบต่อเป้าหมาย เขาก็จะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมทำลาย หรือทำร้าย เป้าหมายนั้นเช่นกัน

#### (4) เจตคติเกิดจากอะไร

เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคล ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มิตัดตัวมาแต่กำเนิด หากแต่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดต้องภายหลัง เมื่อตนเองได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้นๆ แล้ว ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า เจตคติเกิดขึ้นจากเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

(4.1) การรวบรวมความคิดอันเกิดจากประสบการณ์หลายๆ อย่าง

(4.2) เกิดจากความรู้สึกที่ร่อยพิ่มพะใจ

(4.3) เกิดจากการเห็นตามคนอื่น

(4.4) การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

สุชา จันเอม และสุรางค์ จันเอม (2540, หน้า 110-111) กล่าวว่า เจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้เนื่องมาจาก

(1) การชักชวน (Persuasion) ทศนคติจะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงใหม่ได้หลังจากที่ได้รับคำแนะนำ บอกเล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น

(2) การเปลี่ยนแปลงกลุ่ม (Group change) ช่วยเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้

(3) การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นการชักชวนให้บุคคลหันมาสนใจหรือรับรู้โดยการสร้างสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ขึ้น

#### (5) อิทธิพลต่อเจตคติ คือ

(5.1) บิดา มารดา ของเด็ก

(5.2) ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมของสังคม

(5.3) การศึกษาเล่าเรียน

(5.4) สิ่งแวดล้อมในสังคม

(5.5) การพักผ่อนหย่อนใจที่แต่ละคนใช้ประจำตัว

การแก้ไขเจตคติหรือวิธีสร้างเจตคติ

เจตคติเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากถ้าจำเป็นจะต้องช่วยแก้ไขเปลี่ยนเจตคติของคนอาจใช้วิธีเหล่านั้น คือ

(1) การค่อยๆ ชื่นลงให้เข้าใจ

- (2) หาสิ่งเร้าและสิ่งจูงใจอย่างเข้มข้นมาช่วย
- (3) คบหาสมาคมกับเพื่อนที่ดี
- (4)ให้อ่านหนังสือดีมีประโยชน์

## 5. การวัดเจตคติ

การวัดเจตคติเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและซับซ้อน ต้องอาศัยการตอบสนองออกมาเป็นถ้อยคำภาษา หรือพฤติกรรมภายนอก เจตคติเป็นกริยาทำที่รวมๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจ ซึ่งแสดงออกต่อสิ่งเร้าหนึ่งๆ การวัดเจตคติอาจทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การรายงานตนเอง การสร้างจินตนาการ การวัดทางสรีรภาพ (เตือนใจ ทองดี, 2549)

การยกตัวอย่าง การยกตัวอย่างสามารถทำได้โดยการยกกรณีศึกษา การเปรียบเทียบ เพื่อให้เข้าใจได้ซาบซึ้งการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะหรือพฤติกรรม เป็นการวัดความเข้าใจ ผู้เรียนได้เรียนถูกต้อง เพื่อให้เกิดการอธิบายซ้ำเมื่อได้รับสิ่งที่ผิดกรให้คำแนะนำเพิ่มเติม เช่น การทำแบบฝึกหัด โดยมีคำแนะนำ การสอบ เพื่อวัดระดับความเข้าใจ การนำไปใช้กับงานที่ทำใน การทำสื่อควรมี เนื้อหาเพิ่มเติม หรือหัวข้อต่างๆ ที่ควรจะรู้เพิ่มเติม

ทฤษฎีการสอดคล้องของการเรียนรู้ (cognitive consistency approach) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการคิดหรือการรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ทำให้เกิดความรู้หลายๆ ด้านหรือมีส่วนประกอบของการรู้ (cognitive element) หลายอย่างรู้ในทางที่ดีหรือไม่ดีถ้าเรารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีมากกว่าในทางที่ไม่ดีก็จะเกิดการสอดคล้องของการรู้ขึ้น ทำให้เราเกิดเจตคติที่ดีในสิ่งนั้น หรือถ้าเรารู้ในทางที่ไม่ดีมากกว่าทางที่ดี ก็จะเกิดความไม่สอดคล้องของการรับรู้ทำให้เราเกิดความขัดแย้งของการรู้ขึ้นเรียกว่า เกิดความไม่สอดคล้องของการรู้ขึ้น ทำให้เรามีเจตคติที่ไม่ดีหรือไม่ชอบสิ่งนั้นและเมื่อเรารู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดี และไม่ดีพอๆ ก็จะทำให้เราเกิดความขัดแย้งของการรู้ขึ้นเรียกว่า เกิดความไม่สอดคล้องของการรู้ขึ้น (cognitive dissonance) ดังนั้นเราจะต้องรู้ในทางที่ดีให้มากกว่าในสิ่งที่ไม่ดี เราจึงจะมีเจตคติที่ดีมากกว่า 1

## หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระ



และมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระการเรียนรู้ศิลปะมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

การเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจตัว ฝึกการเรียนรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อน อันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าทางศิลปะและสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรม ทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจ มโนทัศน์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้ เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ คัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากลกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นช่วยให้มีจิตใจที่งดงาม สมาธิที่แน่นแน่ว สุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความสมดุลเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษยชาติโดยรวม และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่าซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น กิจกรรมทางศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนากระบวนการรับรู้ทางศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพิถีพิถัน เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่น

ในการพัฒนาตนเองได้ และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สำหรับผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ สาระดนตรี มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ดังนี้

(1) สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะ โดยเลือกและประยุกต์ ทักษะตงอค์ประกอบ ของดนตรี องค์ประกอบของนาฏศิลป์ และทักษะพื้นฐานให้ได้ผลตามที่ต้องการตลอดจนสื่อสารให้ คนอื่นเข้าใจ ผลงานของตนเองได้

(2) รู้ว่าการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบของดนตรี องค์ประกอบของนาฏศิลป์จะช่วย ใ้งานศิลปะสามารถสื่อความคิดและความรู้สึกได้ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและ ความไพเราะของศิลปะได้

(3) บรรยายและอธิบายงานศิลปะสาขาต่างๆ ที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยอภิปรายเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากยุคสมัย วัฒนธรรมต่างๆ และให้ความสำคัญในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม

(4) นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและ การเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ

(5) เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ เชื่อมัน ภาคภูมิใจในการ แสดงออก รับผิดชอบมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานกับผู้อื่น

(6) ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รักหวงแหนมรดกทาง วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

## 1. สาระการเรียนรู้และองค์ความรู้

สาระการเรียนรู้และองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย

### 1.1 สาระการเรียนรู้

1.1.1 สาระที่ 1 ทัศนศิลป์

1.1.2 สาระที่ 2 ดนตรี

1.1.3 สาระที่ 3 นาฏศิลป์

### 1.2 องค์ความรู้

1.2.1 ความรู้ ขอบข่าย สัญลักษณ์ แนวคิดทางศิลปะ

1.2.2 การสร้างสรรค์ และการแสดงออก

1.2.3 การวิเคราะห์ วิจัยงานศิลปะและสุนทรียภาพ

1.2.4 การประยุกต์ใช้ความรู้ทางศิลปะ

1.2.5 ศิลปะกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ไทยและสากล ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

## 2. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หลักสูตรได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของช่วงชั้นที่ 3 ดังนี้

สาระดนตรีมาตรฐาน

ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ห้วงพาทย์วิจารณ์ คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มาตรฐาน ของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตัวชี้วัด

- จำแนกประเภทของเครื่องดนตรีที่ใช้ในเพลงที่ฟัง

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- ประเภทของเครื่องดนตรี
- เสียงของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท

ตัวชี้วัด

- ระบุทิศทางการเคลื่อนที่ขึ้น-ลงง่ายๆ ของทำนอง รูปแบบจังหวะและความเร็วของจังหวะในเพลงที่ฟัง

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การเคลื่อนที่ขึ้น – ลงของทำนอง
- รูปแบบจังหวะของทำนองจังหวะ
- รูปแบบจังหวะ
- ความช้า – เร็วของจังหวะ

ตัวชี้วัด

- อ่าน เขียนโน้ตดนตรีไทยและสากล

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี

- กุญแจประจำหลัก
- บรรทัดห้าเส้น
- โน้ตและเครื่องหมายหยุด
- เส้นกั้นห้อง
- โครงสร้างโน้ตเพลงไทย
- การแบ่งห้อง
- การแบ่งจังหวะ

#### ตัวชี้วัด

- ใช้และเก็บเครื่องดนตรีอย่างถูกต้องและปลอดภัย

#### สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การใช้และการดูแลรักษาเครื่องดนตรีของตน

## งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 1. งานวิจัยในประเทศ

ฉลวยศรี มีใจเย็น (2536, หน้า 57-59) ทดลองใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการใช้บทบาทสมมติมีการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรพรรณ กลิ่นเกสร (2538, หน้า 62) ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 คน ผลการทดลองพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรวรรณิณี ราชสงฆ์ (2541, หน้า 71) ศึกษาผลของการเปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบ และการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ต่ำพบว่านักเรียนมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการเรียนโดยบทบาทสมมติ

พจนันท์ ไวทยานนท์ (2541, หน้า 36) ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุวรรณารัญญิกาวาสชลบุรี

พบว่านักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์หลักจากการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิไล พังสะอาด (2542, หน้า 45) ศึกษาการเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมมติและการใช้แม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวังตะเคียนวิทยาคม พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธนิกันต์ สิริพิเชียร (2543, หน้า 93) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติเทคนิคแม่แบบ และกรณีตัวอย่าง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์คาเบรียล พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุพา แสงพรหม (2545, หน้า 60) ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดจันทรสโมสร เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรารักษ์ ปานทอง (2548, หน้า 61) ศึกษาผลของการเล่นนิทานคติธรรมประกอบการเล่นบทบาทสมมติ ที่มีต่อพฤติกรรมทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลวัดไตรรัตนารามกรุงเทพมหานคร พบว่าเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงสัปดาห์ที่มีการสอน โดยการเล่นนิทานประกอบการเล่นบทบาทสมมติ มีพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปราณี กุลละวณิชย์ (2552, บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการใช้วิธีทัศนัยในการพัฒนาทักษะการฟัง-การพูดภาษาอังกฤษ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นตอนการวิจัยประกอบด้วย การคัดเลือกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล เน้นการสนทนาและแสดงบทบาทสมมุติ มีการประเมินผลทั้ง ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบและแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถด้านการฟัง-การพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับ ร้อยละ 86.33 และมีการพัฒนาสูงถึงร้อยละ 51 ส่วนการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

รัชฎา วิชาศรี (2553, บทคัดย่อ) ผลของการใช้กราฟิกออร์แกไนเซอร์ที่แตกต่างกันในการเรียน โปรแกรมประยุกต์ด้วยวิธีการสาธิต โดยใช้เทคนิคสตรึมมิงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการจำของนิสิตปริญญาบัณฑิต นิสิตปริญญาบัณฑิตที่เรียนด้วยการใช้

กราฟิกออร์แกไนเซอร์ในการเรียนโปรแกรมประยุกต์ด้วยวิธีการสาธิตโดยใช้เทคนิคสตรีมมิ่งก่อนการสอน และหลังการสอนแล้ว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รสรินทร์ ขุนแก้ว (2555) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะสำหรับครูปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการสอนแบบสาธิต ของนักศึกษาสาขาปฐมวัย ชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 พบว่า ก่อนการจัดการเรียนรู้แบบสาธิต โดยเฉลี่ยร้อยละ 21.2 หลังการจัดการเรียนรู้แบบสาธิต โดยเฉลี่ยร้อยละ 34.2 และมีคะแนนผลสัมฤทธิ์การพัฒนา โดยเฉลี่ยร้อยละ 22.2 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะสำหรับครูปฐมวัยหลังการทดลองมีผลสัมฤทธิ์การสูงขึ้น

ยุพเรศ สุวรรณะ (2555, บทคัดย่อ) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการสอนแบบสาธิต ของนักเรียนพิการที่บกพร่องทางสติปัญญา ระดับเตรียมความพร้อมศูนย์การศึกษานอกกระแสะและการศึกษาอัยาศัย อำเภอ สะเดา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนการสอนนักเรียนพิการที่บกพร่องทางสติปัญญา โดยครูนำเทคนิคการสอนโดยการสาธิตมาจัดเป็นการเรียนการสอนนั้น ทำให้การบวนการทำงานของนักเรียนมีความชัดเจนขึ้น นักเรียนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งของครูได้ดีขึ้น โดยอาศัยการสังเกตและปฏิบัติตามครูอย่างเป็นขั้นตอน

ภานุวัฒน์ วัฒนจินดา (2552, บทคัดย่อ) การพัฒนารูปแบบการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายของโรงเรียนศรียางค์ทหารอากาศ จากผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนรวมจากการทดสอบทักษะดนตรีก่อนและหลัง การทดลองของนักเรียนกลุ่มเครื่องสายของ โรงเรียนศรียางค์ทหารอากาศ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนจากแบบทดสอบก่อนและหลังการทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมเกียรติ ทานอก (2553, บทคัดย่อ) การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต โดยใช้โมเดลโค้งพัฒนาการเหลือมเวลาระยะยาวที่มีตัวแปรแฝง จากผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้พัฒนาการเจตคติต่อวิชาชีพครูแต่ละชั้นปีตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ซึ่งได้จากสมการในการวิเคราะห์โมเดลโค้งพัฒนาการเหลือมเวลาระยะยาวที่มีตัวแปรแฝงเป็นตัวแปรตาม ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านภูมิหลังสามารถอธิบายความแปรปรวนในพัฒนาการเจตคติต่อวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 4 ได้ร้อยละ 2.5, 3.7, 1.5 และ 0.9 ตามลำดับ แต่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กนกพร พิชัย (2549, บทคัดย่อ) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการเรียนและทัศนคติต่อการจัดการเรียนการสอนแบบรับประกันผล วิชาหลักเศรษฐศาสตร์สำหรับนักศึกษา

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สรุปผลการวิจัย 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลัก เศรษฐศาสตร์หลังเรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนแบบรับประกันผลสูงกว่า ก่อนเรียน 2) นักศึกษามีผลการเรียนวิชาหลักเศรษฐศาสตร์ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ขึ้นไป จำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 97.4 ของจำนวนนักศึกษากลุ่ม ตัวอย่าง 3) ผลการประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบ รับประกันผลอยู่ในระดับเหมาะสมมากโดยมีค่าเฉลี่ย 4.17

สุรเชษฐ์ โชติวรานนท์ (2550, บทคัดย่อ) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาพลศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร จากงานวิจัยจึงสามารถสรุปการ อภิปรายผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาพลศึกษา ของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายในกรุงเทพมหานครได้ว่า ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาพลศึกษาของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร ได้มากที่สุดคือปัจจัยหลักทางการเรียนการสอน โดยมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาพลศึกษารองลงมา ได้แก่ปัจจัยหลักทางด้าน จิตวิทยา และปัจจัยหลักทางด้านสังคม ตามลำดับ ปัจจัยทั้ง 3 ตัวนี้ร่วมกันทำนายการมีเจตคติที่ดีต่อ วิชาพลศึกษาได้ร้อยละ 45.2

ชานาญ รอดเหตุภัย (2541, บทคัดย่อ) การศึกษาเจตคติและความเข้าใจของนักศึกษา ในการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษผลการศึกษาพบว่านักศึกษาส่วนมากมีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการ ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการสำนึกถึงความเสียหายต่อภาษาไทย และนักศึกษาส่วนมากมีความเข้าใจถูกต้องว่าการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษโดยไม่จำเป็นนั้นจะ ก่อให้เกิดความเสียหายนานับประการอย่างไรก็ตามนักศึกษายังคงมีเจตคติที่ไม่พึงประสงค์อีกหลาย ประเด็นซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องแก้ไขสร้างเสริมค่านิยมในการใช้ภาษาประจำชาติโดยเร่งด่วน ไม่ควรปล่อยให้เข้าใจผิดต่อไป

นรินทร์ เม้าบำรุง (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเจตคติต่อวิชาชีพครูของนักศึกษาภาควิชา ครุศาสตร์เกษตรคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบังการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสาขาวิชาผลการวิจัยพบว่านักศึกษาต่างสาขาวิชา มีเจตคติต่อวิชาชีพครูมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพียงด้านเดียว คือ ด้านเจตคติต่อกระบวนการเรียนการสอนส่วนด้านอื่นไม่พบความแตกต่างทางสถิตินักศึกษาที่มีเจต คติต่อวิชาชีพครูแตกต่างกันคือสาขาวิชาอุตสาหกรรมเกษตรกับสาขาวิชา

ชูชาติ ศิลปะพิเชฐ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเจตคติต่อการใช้อินเทอร์เน็ตของ นักศึกษาโปรแกรมวิชาด้านคอมพิวเตอร์สถาบันราชภัฏกลุ่มรัตน โกสินทร์นักศึกษาโปรแกรมวิชา

ด้านคอมพิวเตอร์ที่มีเพศแตกต่างกันมีเจตคติต่อการใช้อินเทอร์เน็ต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัครพร พึ่งพร (2550, บทคัดย่อ) ได้เสนอผลของโปรแกรมการฝึกทักษะกีฬาเทควันโดขึ้นพื้นฐานที่มีต่อความสามารถและสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพของผู้เล่นกีฬาเทควันโดหลังการทดลอง 8 สัปดาห์กลุ่มทดลองที่ออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกทักษะกีฬาเทควันโดขึ้นพื้นฐานมีการพัฒนาสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 หลังการทดลอง 8 สัปดาห์กลุ่มทดลองที่ออกกำลังกายด้วยโปรแกรมการฝึกทักษะเทควันโดขึ้นพื้นฐานมีการพัฒนาความสามารถในทักษะกีฬาเทควันโดขึ้นพื้นฐานดีกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จินตนา ใจคู่ย (2550, บทคัดย่อ) ศึกษาการสร้างและหาประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้บทเพลงประกอบคำบรรยายสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนบ้านจิววิทยา แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 12 แผน แบบฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ จำนวน 1 ชุดใช้เวลาสอนทั้งสิ้น 23 ชั่วโมงได้แบบทดสอบหลังเรียนที่มีระดับความยากเท่ากับ .67 มีคุณภาพด้านอำนาจจำแนกตั้งแต่ .50 คุณภาพความเชื่อมั่นเท่ากับ .89

สุวรรณิ กิตติวัจนสกุล (2551, บทคัดย่อ) รายงานการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ศิลปะทัศนศิลป์โดยใช้แบบฝึกทักษะศิลปะประดิษฐ์จากเศษวัสดุ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะศิลปะประดิษฐ์จากเศษวัสดุกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่าแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทัศนีย์ สิริเขตต์ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แบบฝึกทักษะการผันเสียงวรรณยุกต์และการเขียนคำที่มีวรรณยุกต์กำกับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการผันเสียงวรรณยุกต์ในคำและการเขียนคำที่มีวรรณยุกต์กำกับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เท่ากับ 88.89/90.73 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการเขียนคำที่มีวรรณยุกต์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

## 2. งานวิจัยต่างประเทศ

Shodt (1976, p.275 อ้างถึงใน วิไล พังสะอาด, 2542, หน้า 25) ใช้บทบาทสมมติในการฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอนุบาลจำนวน 75 คน พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกการใช้บทบาทสมมติมีทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีความเอื้อเฟื้อเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05



Murphy (1976, p.1995-A อ้างถึงใน รุ่งรัตน์ ไกรทอง, 2537, หน้า 57) ศึกษาการใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อสร้างภาพพจน์ทางสังคม และการใช้เหตุผลที่ชอบธรรมของนักเรียนระดับ 2 จำนวน 28 คน ระดับ 4 จำนวน 56 คน พบว่าการใช้ภาพพจน์ทางสังคมโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้เด็กมีเหตุผลที่ชอบธรรมตามระดับอายุ

Conoley (1977, p.5977-A อ้างถึงใน วราภรณ์ ปานทอง, 2548, หน้า 40) ศึกษาผลของการใช้การแสดงบทบาทสมมติในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ระดับ 3, 4 และ 5 จำนวน 142 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ใช้เวลาทดลอง 2 สัปดาห์ วันละ 30 นาที มีการทดลองก่อนและหลังการเรียน พบว่าการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุม ทำให้นักเรียนมีสังคมมีดีดีขึ้น

Wagner (1978, p.441 อ้างถึงใน สุพา แสงพรหม, 2545, หน้า 20) ทดลองการใช้บทบาทสมมติกับนักเรียนอายุ 8 - 9 ปี เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชน เกี่ยวกับความเข้าใจและเห็นใจชาวอินเดียแดง โดยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ เป็นชาวอินเดียแดงที่ถูกรุกรานแย่งที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ให้นักเรียนแสดงกริยาท่าทางแทนคำพูด พบว่านักเรียนมีความรู้สึกสงสาร เข้าใจและเห็นใจชาวอินเดียแดงสงสาร เข้าใจและเห็นใจชาวอินเดียแดงสงสาร เข้าใจและเห็นใจชาวอินเดียแดงมากขึ้น

Travis and Peter (1974 อ้างถึงใน ศุภวาร วรสุตร์, 2539, หน้า 17-18, 22) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้ศึกษาความยุติธรรมเกี่ยวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการแสดงบทบาทสมมติประกอบการเรียนใช้แนวเดียวกับที่ เปียเจต์ และ โคลเบริก ได้เคยทำมาก่อน เป็นการสำรวจคุณธรรมในตัวเด็กที่ใช้การสอนที่แชฟเทล (shafetels) ได้เสนอไว้ ปรากฏว่าการพัฒนาทางศีลธรรมเกี่ยวกับความยุติธรรมของนักเรียนดีขึ้นกว่าเดิม การจัดสภาพการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติตามแนวของ แชฟเทล (shafetel)